

RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

14. maj 1998 *

I sag T-347/94,

Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Wien, først ved advokaterne Otfried Lieberknecht, Burkhard Richter og Klaus Benner, Düsseldorf, og advokat Michel Waelbroeck, Bruxelles, siden ved advokaterne Michel Waelbroeck og Denis Waelbroeck, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alex Bonn, 7, Val Sainte-Croix,

sagsøger,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Bernd Langeheine og Richard Lyal, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, bistået af advokat Dirk Schroeder, Köln, og med valgt adresse i Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

* Processprog: tysk.

angående en påstand om annullation af Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Tredje Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, B. Vesterdorf, og dommerne C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki og J. D. Cooke,

justitssekretær: fuldmægtig J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling, der fandt sted fra den 25. juni 1997 til den 8. juli 1997,

afsagt følgende

Dom

Sagens faktiske omstændigheder

- 1 Den foreliggende sag vedrører Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton, EFT L 243, s. 1), som berigtiget inden offentliggørelsen ved Kommissionens

beslutning af 26. juli 1994 (K(94) 2135 endelig udg.) (herefter »beslutningen«). Ved beslutningen blev 19 producenter, der leverer karton inden for Fællesskabet, pålagt bøder for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

- 2 Det produkt, som beslutningen vedrører, er karton. I beslutningen omtales tre kartonkvaliteter, henholdsvis »GC«, »GD« og »SBS«.

- 3 Kartonkvaliteten GD (herefter »GD-kvaliteter«) er en bleget æskekarton (genbrugspapir), der normalt anvendes til emballering af nonfoodprodukter.

- 4 Kartonkvaliteten GC (herefter »GC-kvaliteter«) er en karton med hvidt dæklag, der normalt anvendes til emballering af fødevarer. GC-kvaliteter er af en bedre kvalitet end GD-kvaliteter. I den periode, beslutningen vedrører, var prisforskellen mellem disse to produkter sædvanligvis ca. 30%. De bedste GC-kvaliteter anvendes endvidere i et vist omfang til grafiske formål.

- 5 SBS er forkortelsen for et helt igennem hvidt kartonprodukt (herefter »SBS-kvaliteter«). Prisen for dette produkt ligger ca. 20% over prisen for GC-kvaliteter. Det anvendes til emballering af fødevarer, kosmetik, lægemidler og cigaretter, men dets hovedanvendelse er grafiske formål.

- 6 Ved skrivelse af 22. november 1990 indgav British Printing Industries Federation, der er brancheorganisation for de fleste kartonemballagetrykkerier i Det Forenede Kongerige (herefter »BPIF«), en uformel klage til Kommissionen. BPIF hævdede,

at de kartonproducenter, der leverede til Det Forenede Kongerige, havde foretaget en række samtidige og ensartede prisforhøjelser, og anmodede Kommissionen om at undersøge, hvorvidt der forelå en overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler. BPIF udsendte en pressemeddelelse for at sikre, at dens initiativ blev omtalt i pressen. Pressemeddelelsen blev omtalt af fagpressen i december 1990.

- 7 Den 12. december 1990 indgav Fédération française du cartonnage ligeledes en uformel klage til Kommissionen, hvori den fremsatte påstande vedrørende det franske kartonmarked svarende til dem, der var indeholdt i BPIF's klage.
- 8 Den 23. og 24. april 1991 foretog Kommissionens repræsentanter i henhold til artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81), samtidige, uanmeldte kontrolundersøgelser hos et antal virksomheder og brancheorganisationer inden for kartonsektoren.
- 9 Efter disse undersøgelser fremsatte Kommissionen i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 begæring til alle de virksomheder, denne beslutning er rettet til, om oplysninger og skriftligt materiale.
- 10 På grundlag af de ved kontrolundersøgelserne og begæringerne om oplysninger og skriftligt materiale fremkomne oplysninger konkluderede Kommissionen, at de berørte virksomheder fra midten af 1986 og mindst til april 1991 (i de fleste tilfælde) havde deltaget i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

- 11 Den besluttede som følge heraf at indlede en procedure i henhold til denne bestemmelse. Ved skrivelse af 21. december 1992 fremsendte Kommissionen en meddelelse af klagepunkter til hver enkelt virksomhed. Samtlige virksomheder svarede skriftligt. Ni virksomheder begærede mundtlig høring. Høringen fandt sted fra den 7. til den 9. juni 1993.
- 12 Som afslutning på proceduren vedtog Kommissionen en beslutning, der bl.a. indeholder følger bestemmelser:

»Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co. KG, Kartonfabriek 'De Eendracht' NV (der handler under navnet BPB de Eendracht), NV Koninklijke KNP BT NV (tidligere Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik A/S, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidligere Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidligere Tampella Española SA) og Moritz J. Weig GmbH & Co. KG har overtrådt artikel 85, stk. 1, i EF-traktaten ved deltagelse

- i Buchmann's og Rena's tilfælde fra omkring marts 1988 og i hvert fald til slutningen af 1990
- hvad angår Enso Española i hvert fald fra marts 1988 til i hvert fald udgangen af april 1991
- i Gruber & Weber's tilfælde i hvert fald fra 1988 og indtil slutningen af 1990

— i de andre tilfælde fra midten af 1986 og i hvert fald til april 1991

i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebærer, at leverandører af karton i EF

- samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen
- nåede til enighed om regelmæssige prisstigninger for hver produktkvalitet i den enkelte nationale valuta
- planlagde og iværksatte samtidige og ensartede prisstigninger i hele EF
- nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden
- traf i stigende grad siden begyndelsen af 1990 samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger
- udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler.

...

Artikel 3

Følgende bøder pålægges nedennævnte virksomheder for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1:

...

xi) Mayr-Melnhof Karton Gesellschaft mbH, en bøde på 21 000 000 ECU

...«

- 13 Det fremgår af beslutningen, at overtrædelsen fandt sted gennem organet »Product Group Paperboard« (herefter »PG Paperboard«), der omfattede en række grupper eller udvalg.
- 14 Under dette organ oprettedes i midten af 1986 et udvalg, »Presidents Working Group« (herefter »PWG«), der bestod af repræsentanter for den øverste ledelse for de største kartonproducenter i Fællesskabet (ca. otte).
- 15 PWG's formål var navnlig drøftelse og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser og kapacitet. Gruppen traf navnlig generelle beslutninger om tidspunkterne for og størrelsen af de prisforhøjelser, som producenterne skulle gennemføre.

- 16 PWG refererede til »Direktørkonferencen« (herefter »Direktørkonferencen« eller »PC«), i hvis møder næsten samtlige administrerende direktører for virksomhederne deltog (mere eller mindre regelmæssigt). I den relevante periode holdt Direktørkonferencen møde to gange om året.
- 17 I slutningen af 1987 oprettedes »Joint Marketing Committee« (herefter »JMC«). Dette udvalgs hovedopgave var at bestemme, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes der kunne gennemføres prisforhøjelser, samt at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder med henblik på at gennemføre et ensartet prissystem i Europa.
- 18 Det Økonomiske Udvalg (herefter »DØU«) drøftede bl.a. prisbevægelser på de nationale markeder og ordrebeholdninger og meddelte resultaterne af sine undersøgelser til JMC, eller indtil udgangen af 1987 til dens forgænger, Marketing Committee. DØU, der bestod af flertallet af de berørte virksomheders marketingdirektører, holdt møder flere gange om året.
- 19 Det fremgår endvidere af beslutningen, at Kommissionen antog, at PG Paperboard's aktiviteter befordredes ved hjælp af udveksling af oplysninger gennem Fides, der er et forvaltningsinstitut med hjemsted i Zürich (Schweiz). Det fremgår af beslutningen, at de fleste af PG Paperboard's medlemmer sendte regelmæssige rapporter om ordrer, produktion, omsætning og kapacitetsudnyttelse til Fides. Rapporterne blev behandlet i Fides-systemet, og de samlede data blev udsendt til medlemmerne.
- 20 Sagsøgeren Mayr-Melnhof Kartongesellschaft mbH (herefter »Mayr-Melnhof«) deltog ifølge beslutningen i møderne i fire af PG Paperboard's ovennævnte organer, nemlig PWG, PC, JMC og DØU.

- 21 I hele den periode, beslutningen vedrører, var ledelsen og markedsføringsaktiviteterne i Mayr-Melnhof og FS-Karton — en tysk kartonvirksomhed, som Mayr-Melnhof erhvervede i 1984 — fuldstændig integreret. Mayr-Melnhof blev derfor anset for ansvarlig for FS-Kartons deltagelse i kartellet (beslutningens betragtning 150).
- 22 Mayr-Melnhof blev ligeledes anset for ansvarlig for sit schweiziske, 66%-ejede daterselskab Deisswil's deltagelse i overtrædelsen i hele den periode, hvor denne fandt sted (samme betragtning). Endelig blev selskabet anset for ansvarlig for deltagelsen af det nederlandske Mayr-Melnhof Eerbeek BV (herefter »Eerbeek«), som det erhvervede i september 1990. Selskabets ansvar for Eerbeek's adfærd gjaldt fra den 1. januar 1990, som er datoen for overtagelsen.

Retsforhandlinger

- 23 Sagsøgeren anlagde nærværende sag ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 18. oktober 1994.
- 24 16 af de øvrige 18 selskaber, der blev anset for ansvarlige for overtrædelsen, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (sag T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94).
- 25 Ved skrivelse indleveret til Rettens Justitskontor den 10. juni 1996 hævdede sagsøgeren i sag T-301/94, Laakmann Karton GmbH, sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 18. juli 1996 (sag T-301/94, Laakmann Karton mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).

- 26 Fire finske virksomheder, der er medlemmer af sammenslutningen Finnboard, og som i denne egenskab er anset for solidarisk ansvarlige for den bøde, der er pålagt Finnboard, har ligeledes anlagt sag til prøvelse af beslutningen (forenede sager T-339/94 — T-342/94).
- 27 Endelig er der anlagt sag af sammenslutningen CEPI-Cartonboard, som ikke er adressat for beslutningen. CEPI har imidlertid ved skrivelse, indleveret til Rettens Justitskontor den 8. januar 1997, hævet sagen, der blev slettet af Rettens register ved kendelse af 6. marts 1997 (sag T-312/94, CEPI-Cartonboard mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser).
- 28 Ved skrivelse af 5. februar 1997 indkaldte Retten parterne til et uformelt møde, bl.a. for at høre deres bemærkninger til en eventuel forening af sagerne T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 og T-354/94 med henblik på den mundtlige forhandling. Under mødet, der fandt sted den 29. april 1997, tiltrådte parterne, at sagerne forenedes.
- 29 Ved kendelse af 4. juni 1997 har formanden for Rettens Tredje Udvidede Afdeling besluttet at forene sagerne med henblik på den mundtlige forhandling, idet de har forbindelse med hinanden, jf. procesreglementets artikel 50, og at tage en begæring om fortrolighed, som sagsøgeren i sag T-334/94 har fremsat, til følge.
- 30 Ved kendelse af 20. juni 1997 har afdelingsformanden taget en begæring om fortrolighed fra sagsøgeren i sag T-337/94 til følge for så vidt angår et dokument, der er blevet fremlagt som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten.

- 31 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og truffet foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse, idet parterne er blevet opfordret til at besvare en række skriftlige spørgsmål samt til at fremlægge visse dokumenter. Parterne har efterkommet opfordringerne.
- 32 Parterne i de i præmis 28 anførte sager afgav mundtlige indlæg og besvarede spørgsmål fra Retten i retsmøder, der blev afholdt i tidsrummet fra den 25. juni til den 8. juli 1997.

Parternes påstande

- 33 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— Beslutningens artikel 1 annulleres.

— Beslutningens artikel 2 annulleres.

— Beslutningens artikel 3 annulleres, eller den ved denne bestemmelse fastsatte bøde nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

34 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 1

A — *Anbringenderne om tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter*

Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190

Parternes argumenter

35 Sagsøgeren har anført, at begrundelsespligten har til formål at beskytte borgerne og at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at udøve deres prøvelsesret (Domstolens dom af 20.3.1959, sag 18/57, Nold mod Den Høje Myndighed, Sml. 1954-1964, s. 131, org. ref.: Rec. s. 89). Kommissionen er bl.a. forpligtet til at anføre de faktiske og retlige omstændigheder, der har ført til dens beslutning, og som er afgørende for beslutningens lovlighed.

36 Kommissionen kan kun undlade at tage stilling til de af beslutningens adressaters argumenter, som den anser for at være helt uberettigede (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-15/89, Chemie Linz mod Kommissionen, Sml. II, s. 1275, præmis 328). Den har i det foreliggende tilfælde overtrådt dette princip, idet den undlod at tage stilling til flere af sagsøgerens hovedargumenter.

- 37 Kommissionen så i det væsentlige bort fra sagsøgerens argumentation, hvorefter de påståede aftaler og former for samordnet praksis ikke havde haft mærkbare virkninger på markedssituationen. Denne argumentation var baseret på en grundig undersøgelse, nemlig rapporten fra London Economics (herefter »LE-rapporten«). Beslutningen (betragtning 115) giver ingen svar på de synspunkter, der fremføres i rapporten.
- 38 Endvidere undlod Kommissionen ifølge sagsøgeren at undersøge de særlige kendetegn ved markedet, som sagsøgeren redegjorde for i sit svar på meddelelsen af klagepunkter og under den mundtlige høring for Kommissionen. De regelmæssige forhøjelser af listepriiserne, som er sædvanlige inden for branchen, nævnes i beslutningen kun som en faktisk omstændighed, som er med til at bevise det påståede kartels eksistens (betragtning 18, 19, og 20). Kommissionen undlod hermed i strid med traktatens artikel 190 at tage stilling til sagsøgerens forklaringer.
- 39 Sagsøgeren har endelig anført, at Kommissionen definerede fortjeneste forkert.
- 40 Kommissionen har erindret om, at en beslutning er tilstrækkelig begrundet, såfremt Kommissionen har anført de faktiske og retlige omstændigheder, som er afgørende for foranstaltningens lovlighed, samt de betragtninger, der har ført til dens beslutning (Rettens dom af 24.10.1991, sag T-3/89, Atochem mod Kommissionen, Sml. II, s. 1177, præmis 222). Disse krav er opfyldt fuldt ud i det foreliggende tilfælde.
- 41 Kommissionen gør gældende, at den ikke alene tog stilling til LE-rapporten i beslutningens betragtning 115, men også i betragtning 16, 21 og 101. Beslutningen indeholder ligeledes en udførlig beskrivelse af kartonmarkedet (betragtning 6-21). Kommissionen undersøgte nærmere såvel behovet for investeringer på markedet (betragtning 13) som sædvanen inden for branchen med at foretage samtidige forhøjelser af listepriiserne på bestemte tidspunkter i årets løb (betragtning 18).

Rettens bemærkninger

- 42 Ifølge fast retspraksis har pligten til at begrunde en individuel beslutning til formål at gøre det muligt for Fællesskabets retsinstanser at efterprøve beslutningens lovlighed og at give den berørte de oplysninger, ved hjælp af hvilke det kan fastslås, om der er grundlag for beslutningen, eller om der foreligger en sådan fejl, at den kan anfægtes. Omfanget af begrundelsespligten afhænger af arten af den pågældende retsakt og den sammenhæng, hvori den er vedtaget (jf. f.eks. Rettens dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51). Kommissionen er i henhold til traktatens artikel 190 forpligtet til at anføre de faktiske og retlige omstændigheder, som ligger til grund for dens retlige bedømmelse af det pågældende forhold, samt de grunde, der har ført til dens beslutning, men det kræves ikke, at den imødegår samtlige retlige og faktiske indsigelser, der er rejst under den administrative procedure (jf. bl.a. Domstolens dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78 — 215/78 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 66).
- 43 I det foreliggende tilfælde indeholder beslutningen en detaljeret redegørelse for grundene til, at Kommissionen antog, at man ikke kunne tiltræde den argumentation, visse virksomheder, herunder sagsøgeren, havde fremført, hvorefter den konstaterede overtrædelse ikke havde haft virkninger på markedet (jf. bl.a. beslutningens betragtning 101, 102 og 115). De af sagsøgeren påberåbte særlige kendetegn ved markedet blev også alle undersøgt i beslutningen (jf. bl.a. betragtning 13 og 18).
- 44 Endelig bemærkes, at sagsøgerens argumentation med henblik på at bestride rigtigheden af Kommissionens vurdering af den fortjeneste, der blev opnået af producenterne inden for sektoren (jf. ovenfor, præmis 39), henhører under prøvelsen af beslutningens materielle gyldighed og derfor er uden relevans i nærværende sammenhæng.
- 45 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendet om en tilsidesættelse af de fællesskabsretlige beviskrav

- 46 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat de beviskrav, der gælder i henhold til fællesskabsretten, idet den alene baserede sig på rene formodninger og påstande og på opdigtede empiriske teorier. Kommissionen overvurderede navnlig bevisværdien af Stora's redegørelser, i betragtning af at denne virksomhed ifølge Kommissionens egne udtalelser var hovedansvarlig for de påståede overtrædelser (beslutningens betragtning 46).
- 47 Det bemærkes, at sagsøgeren med denne argumentation i realiteten anfægter Kommissionens vurdering af de i beslutningen påberåbte beviser. Da en sådan argumentation henhører under prøvelsen af beslutningens materielle gyldighed, må anbringendet forkastes.

*B — Anbringenderne om tilsidesættelse af materielle regler**Anbringendet om, at der ikke fandtes prisaftaler*

Parternes argumenter

- 48 Sagsøgeren har først redegjort for bestemte særlige kendetegn ved kartonmarkedet, som efter selskabets opfattelse er afgørende for forståelsen af, hvorledes listepriiserne og faktureringspriserne fastsættes. Med henblik på at kunne vælte eventuelle stigninger i kartonpriserne over på deres kunder har forarbejdningsvirksomhederne altid krævet, at kartonproducenterne fastsætter deres priser for hvert halvår, og at de bliver underrettet om producenternes planer med hensyn til prisstigninger mindst to måneder i forvejen. Forarbejdningsvirksomhederne har krævet, at eventuelle forhøjelser af kartonprisen er på mindst 5%.

- 49 Møderne mellem kartonproducenterne havde således ikke den betydning, som Kommissionen tillægger dem. Producenternes forestillinger om størrelsen af de enkelte prisstigninger blev nemlig påvirket af de stigninger i omkostningerne, som de alle var berørt af i nogenlunde samme omfang. Alle prisstigningerne var absolut nødvendige som følge af stigningerne i produktionsomkostningerne.
- 50 Desuden var producenterne ikke forpligtet til at følge en beslutning om at forhøje priserne med et bestemt beløb fra en enkelt producents side. Det er imidlertid på denne type marked for massegoods sædvanligt, at de mere eller mindre homogene produkter sælges til ensartede listepriser, hvilket indebærer, at den faktiske konkurrence finder sted i de individuelle forhandlinger med kunderne.
- 51 Markedet sørgede for, at prisinitiativerne var gennemskuelige, idet producenterne, efter at de skrivelser, hvori der blev annonceret prisstigninger, var sendt ud, inden for det af forarbejdningsvirksomhederne krævede varsel kunne få kendskab til de øvrige producenters planer og aftagernes reaktion, inden de selv skulle afgøre, om de ville følge beslutningen. Sagsøgeren har tilføjet, at Kommissionen ikke har gjort gældende, at der fandtes konkurrencebegrænsninger, der påvirkede de individuelle prisforhandlinger med aftagerne.
- 52 Kommissionen undlod at tage hensyn til, at efterspørgslen på karton udelukkende bestemmes af efterspørgslen på de varer, der skal emballeres. En producent kan således heller ikke uden videre forøge sin markedsandel gennem en prisnedsættelse, idet forarbejdningsvirksomhederne ofte har tilpasset sig deres sædvanlige leverandørs kartonkvaliteter, og da de uden større vanskeligheder også kan få denne leverandør til at nedsætte sine priser.
- 53 Endelig tog Kommissionen ikke tilstrækkeligt hensyn til de store investeringer, der er nødvendige inden for kartonsektoren.

- 54 Sagsøgeren har dernæst gjort gældende, at der i henhold til retspraksis kun er tale om en aftale i traktatens artikel 85's forstand, såfremt virksomhederne har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (dommen i sagen Chemie Linz mod Kommissionen, a.st., præmis 301). Begrebet aftale forudsætter således pr. definition, at der foreligger en forpligtelse bestående i en reel vilje fra deltagerens side til at binde sig, der ikke nødvendigvis behøver at være retligt bindende. For at der kan siges at være tale om en aftale, må det i det mindste kræves, at de pågældende virksomheder påtager sig en moralsk forpligtelse til at udvise en adfærd, som de er blevet enige om. Kommissionen har imidlertid i beslutningen ikke engang påstået, at virksomhederne faktisk havde forpligtet sig til at udvise en bestemt adfærd med henblik på at begrænse konkurrencen.
- 55 Sagsøgeren erkender, at selskabet deltog i udvekslinger af oplysninger om de planlagte forhøjelser af listepriiserne, og at denne udveksling af oplysninger kan betragtes som en konkurrencebegrænsende samordnet praksis. De beviser, Kommissionen påberåber sig i beslutningens betragtning 74 ff., godtgør imidlertid ikke, at der fandtes aftaler. Navnlig giver Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter), som Kommissionen støtter sig til, ingen holdepunkter for, at der fandtes sådanne aftaler. I øvrigt har Stora's redegørelser ingen bevisværdi.
- 56 Sagsøgeren har endvidere anført, at den omstændighed, at producenterne gennemførte prisforhøjelser, der i det væsentlige var ensartede og trådte i kraft mere eller mindre samtidigt, ikke udgør et bevis for, at der fandtes bindende prisaftaler. Der er kun tale om et udtryk for det relevante markedes særlige vilkår.
- 57 Sagsøgeren har endelig bestridt, at der er en årsagsforbindelse mellem drøftelserne om forhøjelser af listepriiserne og de forhøjelser af faktureringspriserne, der blev konstateret på markedet, hvorfor de faktiske prisforhøjelser ikke kan betragtes som et bevis for, at der fandtes prisaftaler.

- 58 Kommissionen har gjort gældende, at det fremgår af retspraksis, at det, for at der er tale om en aftale i henhold til artikel 85, er tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (jf. Rettens dom af 17.12.1991, sag T-7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. II, s. 1711, præmis 256).
- 59 Den har understreget, at den i beslutningens betragtning 72-90 detaljeret redegør for beviserne for den omhandlede overtrædelses karakter. I henhold til disse beviser aftalte kartonproducenterne på forhånd inden for rammerne af PWG, hvor stor hver enkelt prisforhøjelse skulle være, og hvem der først skulle annoncere prisforhøjelsen, hvornår dette skulle ske, og på hvilke datoer de andre producenter skulle følge efter ved at udsende deres meddelelser om prisforhøjelser (beslutningens betragtning 73).
- 60 Under disse omstændigheder kan det af sagsøgeren anførte om, at prisforhøjelsesannonceringernes karakter og deres regelmæssige tilbagevendende skyldes kundernes ønsker, ikke betragtes som et bevis for, at der ikke fandtes aftaler. Sagsøgerens bemærkninger om den gennemskuelighed på markedet, som meddelelserne om prisforhøjelserne skabte, og om markedets særlige kendetegn er heller ikke relevante, da det står fast, at virksomhederne aftalte prisforhøjelserne på forhånd.
- 61 Kommissionen har desuden anført, at det ulovlige samarbejde om priser indgik i en overordnet plan. Når der er tale om et så kompleks aftalesystem, må de forskellige foranstaltninger betragtes samlet under hensyn til kartellets overordnede mål (beslutningens betragtning 128). På baggrund af den konstante konkretisering af aftalerne, den fælles planlægning og gennemførelse af prisinitiativerne og aftalen om markedsandele og mængdetilpasning fastholder Kommissionen sine konklusioner i betragtning 131 og 132, hvorefter overtrædelsen måtte betegnes som en samordnet praksis fra midten af 1986 og fra slutningen af 1987 frembød alle de karakteristiske træk ved en ægte aftale i traktatens artikel 85's forstand.

- 62 Kommissionen har endelig anført, at prisforhøjelserne påvirkede de faktisk anvendte priser.

Rettens bemærkninger

- 63 Sagsøgeren har erkendt, at selskabet deltog i en samordning af de planlagte prisstigninger.
- 64 I henhold til beslutningen havde de i dennes artikel 1 nævnte virksomheder foretaget en »aftalemæssig fastsættelse af de regelmæssige prisstigninger, der skulle ske på det enkelte nationale marked« (betragtning 130, andet afsnit, tredje led). Som anført af Kommissionen (jf. ovenfor, præmis 61), antog denne, at der forelå en aftale fra slutningen af 1987.
- 65 Det fremgår af fast retspraksis, at det, for at der er tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, er tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (jf. bl.a. Domstolens dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemicfarma mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 107, org. ref.: Rec. s. 661, præmis 112, dommen i sagen Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 86, og dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, a.st., præmis 256). Under disse omstændigheder er det, i modsætning til hvad sagsøgeren gør gældende, irrelevant at undersøge, om de pågældende virksomheder følte sig forpligtet — juridisk, faktisk eller moralsk — til at udvise den aftalte adfærd.
- 66 Det skal således undersøges, om Kommissionen har bevist, at de virksomheder, beslutningen er rettet til, havde givet udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde med hensyn til deres priser.

- 67 For så vidt angår prisinitiativerne udtaler Stora bl.a. (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 27, 28 og 30):

»... i 1987 var der stort set balance mellem kapaciteten og forbruget. I det pågældende år var kapaciteten 5% større end forbruget. Denne forskel (som var langt mindre end hvad industrien selv havde opnået indtil da) gav PWG mulighed for at nå til enighed om prisforhøjelser fra 1987, idet det på det nærmeste var sikkert, at forhøjelserne ville blive gennemført med held. Da denne mulighed bød sig, var producenterne optaget af at genoprette de tab, de havde lidt i de forudgående år.

PWG fandt, at der skulle gennemføres en første forhøjelse på 10% i 1988. Dette svarede f.eks. til en forhøjelse på 50 FF pr. 100 kg for GC-kvaliteter og 35 FF pr. 100 kg for GD-kvaliteter på det franske marked. Tilsvarende forhøjelser blev gennemført i andre lande. Der blev senere aftalt tilsvarende forhøjelser i absolutte tal, således at forhøjelserne procentvis blev mindre.

...

PWG drøftede spørgsmålet og aftalte, hvem der først skulle annoncere den enkelte prisforhøjelse, samt hvornår de andre førende producenter skulle annoncere deres prisforhøjelser. Rækkefølgen var ikke den samme hver gang.«

68 Stora tilføjer (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 13 og 14):

»... formålet med JMC var bl.a. at foretage prissammenligninger i relation til visse store kunder og nærmere fastlægge, hvorledes de i PWG truffe beslutninger om priser nærmere skulle gennemføres i de enkelte lande for såvel GC-kvaliteter som GD-kvaliteter.

JMC drøftede for hvert enkelt marked den nøjagtige gennemførelse af de af PWG truffe beslutninger om priser og redegjorde herfor over for PWG«.

69 Ifølge Stora gav virksomhederne i PWG og JMC således udtryk for en fælles vilje til at foretage identiske og samtidige prisforhøjelser på de forskellige nationale markeder.

70 Stora's redegørelser støttes på dette punkt af flere dokumentbeviser, som Kommissionen påberåber sig i beslutningens betragtning 74 ff.

71 Der skal i denne forbindelse blot henvises til de tre prislister, der er nævnt i beslutningens betragtning 79, 80 og 83. Disse lister, som Kommissionen fandt hos Rena (bilag 110 og 111 til meddelelsen af klagepunkter) og hos Finnboard (UK) Ltd, indeholder i relation til flere kartontyper og flere EF-lande oplysninger om datoerne og de nøjagtige beløb for de prisforhøjelser, der blev gennemført af de omhandlede virksomheder henholdsvis i april 1989, i september/oktober 1989 og i april 1990. Oplysningerne i de tre prislister svarer med hensyn til størrelsen af prisforhøjelserne og datoerne for deres gennemførelse til de pågældende virksomheders konstaterede faktiske adfærd på markedet (jf. tabel D, E og F i bilagene til beslutningen).

- 72 Desuden fandt Kommissionen hos Rena et håndskrevet notat vedrørende JMC's møde den 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), hvoraf bl.a. følgende fremgår:

»Der bliver annonceret en prisforhøjelse i *næste uge, i september*.

Frankrig	40 FRF
Nederlandene	14 NLG
Tyskland	12 DEM
Italien	80 ITL
Belgien	2,50 BEF
Schweiz	9 CHF
Det Forenede Kongerige	40 GBP
Irland	45 IEP

Alle kvaliteter bør forhøjes lige meget GD, UD, GT, GC osv.

Kun 1 prisforhøjelse om året.

For leverancer fra den 7. januar.

Senest den 31. januar.

14. september skrivelse om prisforhøjelse (Mayr-Melnhof).

19. september, Feldmühle udsender sin meddelelse.

Cascades før udgangen af september.

Alle skal have udsendt meddelelserne før den 8. oktober.«

- 73 Sagsøgeren bestrider hverken, at de tre ovennævnte prislister vedrører en samordning med hensyn til priser, eller at bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter vedrører JMC's møde den 6. september 1990.

- 74 Retten finder derfor, uden at det er nødvendigt at undersøge øvrige beviser, at Kommissionen har bevist, at de virksomheder, der deltog i møderne i PWG og JMC, havde givet udtryk for en fælles vilje til at foretage ensartede og samtidige prisforhøjelser. Kommissionen var derfor berettiget til at betragte den sammenfaldende vilje hos sagsøgeren og andre kartonproducenter med hensyn til prisinitiativerne fra slutningen af 1987 som en aftale.
- 75 Under disse omstændigheder er sagsøgerens argumenter om kartonmarkedets påståede særlige kendetegn og om en manglende årsagsforbindelse mellem forhøjelserne af listepriiserne og forhøjelserne af faktureringspriserne irrelevante. Selv hvis det antages, at de faktiske oplysninger, sagsøgeren er fremkommet med i forbindelse med disse argumenter, er korrekte, kan dette ikke ændre noget ved, at den overtrædelse, sagsøgeren har begået med hensyn til priser fra slutningen af 1987, må betragtes som en aftale.
- 76 Anbringendet kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendet om, at der ikke foreligger en aftale eller en samordnet praksis i relation til det påståede princip »pris frem for mængde«

Parternes argumenter

- 77 Sagsøgerens argumenter kan inddeles i tre kategorier.

- 78 For det første argumenterer sagsøgeren for, at der ikke forelå en aftale eller en samordnet praksis med hensyn til fastholdelse af markedsandelene på et konstant niveau.
- 79 Selskabet gør gældende, at Kommissionens udtalelser vedrørende den påståede aftale om »fastfrysning« af de største kartonproducenters markedsandele udelukkende er baseret på Stora's redegørelser og på det fortrolige notat dateret den 28. december 1988, som blev fundet hos FS-Karton (bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter). Disse dokumenter indeholder imidlertid ingen oplysninger, der giver grundlag for at fastslå, at der fandtes en aftale eller en samordnet praksis med henblik på en »fastfrysning« af markedsandelene.
- 80 Bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter er blot en generel situationsrapport, som blev udarbejdet af FS-Karton's marketingchef og over for koncernens direktion skulle forklare stagnationen i FS-Karton's omsætning. Det fremgår af notatet, at marketingchefen havde givet udtryk for visse forbehold med hensyn til koncernens nye salgspolitik, som bestod i at pålægge datterselskaberne en absolut prisdisciplin, selv om dette måtte indebære en nedgang i de solgte mængder. Notatet beviser, at en sådan beslutning var blevet truffet af koncernens direktion, og at den var blevet påtvunget FS-Karton's marketingchef. Denne var i øvrigt ikke bekendt med indholdet af drøftelserne inden for PG Paperboard.
- 81 Stora's redegørelser indeholder ifølge sagsøgeren intet, der beviser, at der fandtes en grundlæggende aftale om et såkaldt »pris frem for mængde«-princip. Stora's anden redegørelse taler således kun om »discussions« vedrørende markedsandele (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, s. 4 og 11). Tilsvarende henvises der i Stora's tredje redegørelse (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) til »discussions« og »understandings« (s. 1 og 2). Desuden er der ikke tale om en grundlæggende aftale, men om flere isolerede aftaler baseret på det forudgående års tal, hvilke aftaler i øvrigt ikke bekræftes af andre dokumenter. Stora benyttede ikke ordet »aftale« i traktatens artikel 85's særlige forstand (jf. ovenfor, præmis 54 ff.),

idet selskabet udtalte, at de af producenterne indgåede »aftaler« ikke var bindende og kun blev overholdt, hvis de var i producenternes egen interesse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, s. 4, og beslutningens betragtning 59).

82 Endvidere er det efter sagsøgerens opfattelse tvivlsomt, om Stora's redegørelser er pålidelige, idet virksomhedens samarbejde med Kommissionen kan skyldes drøftelser om størrelsen af den bødenedsættelse, der blev givet som modydelse.

83 Endelig blev det håndskrevne notat af 11. januar 1990, som blev fundet hos FS-Karton's salgschef (bilag 113 til meddelelsen af klagepunkter, jf. beslutningens betragtning 84, 85 og 86), udarbejdet med henblik på at forberede en intern rapport bestemt for Mayr-Melnhof's direktion, og oplysningerne i notatet er baseret på salgshedens personlige formodninger og på oplysninger hidrørende fra drøftelser med kolleger og kunder. De andre dokumenter, Kommissionen nævner, støtter ikke Kommissionens påstande.

84 For det andet støtter sagsøgeren sig på udviklingen i selskabets markedsandele. Selskabet har i denne forbindelse anført, at den i 1990 foretagne forøgelse af FS-Karton's kapacitet med 200 000 tons/år viser, at det havde til hensigt at forøge sin markedsandel på det område, hvor det havde sin største afsætning, nemlig Fællesskabets marked. Det forhold, at selskabet eksporterede til markeder uden for Fællesskabet, har intet at gøre med en effektiv kontrol af udbudet, men er blot i overensstemmelse med de mest elementære regler om tilpasning til markedsforholdene. Det princip om »pris frem for mængde«, som selskabet fulgte, hvilede på en selvstændig beslutning, hvorved man forsøgte at forhindre et generelt prisdyk på Fællesskabets marked.

85 Sagsøgeren har desuden anført, at de forskellige producenters markedsandele, herunder sagsøgerens, også ændrede sig. Kommissionen antog med urette, at ændringerne i markedsandelene skyldtes, at markedsandelene ikke var statiske,

men genstand for periodisk justering og genforhandling, og at drøftelserne om markedsandelene blev genoptaget hvert år fra et nyt udgangspunkt. Der findes ingen beviser for disse påstande eller for Kommissionens påstand om, at de producenter, der forøgede deres markedsandel, blev kaldt til orden.

- 86 For det tredje har sagsøgeren fremført en række argumenter vedrørende de midlertidige produktionsstandsninger og udviklingen i de producerede mængder.
- 87 Kommissionen tog efter sagsøgerens opfattelse ikke tilstrækkeligt hensyn til, at det europæiske kartonmarked er købers marked. Sagsøgeren har i denne forbindelse nærmere henvist til forholdet mellem producenterne og deres kunder.
- 88 Sagsøgeren gør endvidere gældende, at Kommissionen ikke har ført nogen form for bevis for, at der var en forståelse mellem de store producenter om de midlertidige produktionsstandsninger. Disse påstande hviler alene på nogle vage antydninger i Stora's anden redegørelse. Desuden har Kommissionen aldrig svaret på sagsøgerens argument om, at selskabet altid udnyttede sin produktionskapacitet fuldt ud, selv om dette støttes af en oversigt over udnyttelsen af selskabets kapacitet, som er vedlagt stævningen. De konstaterede perioder i 1990, hvor maskinerne faktisk var standset på Mayr-Melnhof-koncernens fabrikker, skyldtes, at en ny maskine blev taget i brug, vedligeholdelsesarbejder, tests og omstillinger.
- 89 Kommissionen har som svar på sagsøgerens argumentation i det væsentlige henvist til de i beslutningen indeholdte konstateringer angående princippet »pris frem for mængde« (betragtning 51-60). Den har også henvist til Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, særlig s. 3, 12, 14 og 15).

- 90 Hvad nærmere angår »fastfrysningen« af de største producenters aktuelle markedsandele gør Kommissionen gældende, at der herved var tale om et nødvendigt element i princippet »pris frem for mængde« med henblik på at kontrollere kartellets medlemmers faktiske mængdepolitik. At der fandtes en aftale om »fastfrysning« af markedsandelene, bevises bl.a. af det fortrolige notat, der blev fundet hos FS-Karton (bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter). Desuden nævnes der i beslutningen en lang række andre beviser, som Mayr-Melnhof slet ikke omtaler, og som meget nøje støtter oplysningerne i Stora's anden redegørelse og i det fortrolige notat fra FS-Karton (jf. beslutningens betragtning 84, 87, 94 og 95 og de dér omhandlede dokumenter).
- 91 For så vidt angår Stora's redegørelser har Kommissionen gentaget, at en fælles vilje til fremover at optræde på markedet på en bestemt måde udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85. Redegørelserne støttes på alle væsentlige punkter af andre dokumenter, og der er derfor ikke grund til at sætte spørgsmålstegn ved deres pålidelighed. Kommissionen bestrider, at den har indgået en aftale med Stora om bødens størrelse og om den nedsættelse, selskabet kunne forvente som følge af sit samarbejde.
- 92 Med hensyn til forøgelsen af sagsøgerens kapacitet har Kommissionen understreget, at forbruget af karton i Vesteuropa steg med 18,6% fra 1987 til 1990, hvorfor en vis forøgelse af sektorens kapacitet var nødvendig for at dække den stigende efterspørgsel. Denne kapacitetsforøgelse, som bl.a. kom i stand ved, at FS-Karton tog en ny maskine i brug, var imidlertid ikke nødvendigvis forbundet med en forskydning af markedsandelene.
- 93 Der er ingen holdepunkter for, at den produktion, der var resultatet af den nye kapacitet hos FS-Karton, blev afsat på Fællesskabets marked. I henhold til de af

sagsøgeren fremlagte dokumenter steg selskabets markedsandel fra 1987 til 1991 kun med 0,6% for GD-kvaliteter og med 0,3% for GC-kvaliteter, og den nye kapacitet hos FS-Karton medførte ikke nogen forøgelse af selskabets markedsandele. Som det fremgår af sagsøgerens egne udtalelser, eksporterede selskabet til tredjelande for at undgå et prisfald på Fællesskabets marked, hvilket er i fuld overensstemmelse med målsætningerne med princippet »pris frem for mængde«.

- 94 Kommissionen har tilføjet, at selv ikke en forøgelse af sagsøgerens markedsandele ville retfærdiggøre selskabets deltagelse i samtaler, hvorunder de største kartonproducenters markedsandele blev fastlagt hvert år (beslutningens betragtning 60).
- 95 Kommissionen har endelig med hensyn til de midlertidige produktionsstandsninger anført, at de dokumenter, sagsøgeren har fremlagt under retsforhandlingerne, dokumenterer, at bestemte fabrikkers udnyttelsesgrad navnlig i 1990 faldt i forhold til tidligere år, og at Hirschwang-fabrikkenes udnyttelsesgrad i 1991 også faldt væsentligt i forhold til de tidligere år.
- 96 Det er under alle omstændigheder uden betydning, om sagsøgeren faktisk udnyttede sin kapacitet fuldt ud. Eftersom der var tale om et kompleks aftalesystem, der bl.a. sigtede mod at kontrollere udbuddet og fordele markederne inden for Fællesskabet, og da sagsøgeren deltog i møderne i PWG, hvorunder den omhandlede politik blev fastlagt, er sagsøgeren ansvarlig for hele den overtrædelse, producenterne begik (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1021, præmis 256-261 og 305, og dommen i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, a.st., præmis 272).

Rettens bemærkninger

1. Eksistensen af en samordning med hensyn til fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet

- 97 Det fremgår af beslutningens artikel 1, at de deri nævnte virksomheder har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, idet de i referenceperioden har deltaget i en aftale og samordnet praksis, som indebar, at leverandører af karton i Fællesskabet bl.a. »nåede til forståelse om at fastholde markedsandelene for de store producenter på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden« og »i stigende grad siden begyndelsen af 1990 [traf] samordnede foranstaltninger til styring af leverancer af produktet i EF for derved at sikre gennemførelsen af de nævnte samordnede prisstigninger«.
- 98 Ifølge Kommissionen blev disse to former for ulovligt samarbejde, der i beslutningen behandles under overskriften »Mængdetilpasning«, indledt i referenceperioden af de virksomheder, der deltog i PWG's møder. Det fremgår således af beslutningens betragtning 37, tredje afsnit, at PWG's egentlige formål ifølge Stora bl.a. var »drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser og kapacitet«.
- 99 I beslutningen (betragtning 37, femte afsnit) hedder det om PWG's rolle i relation til det ulovlige samarbejde om markedsandele: »I forbindelse med initiativer til prisforhøjelser foregik de i PWG indgående drøftelser vedrørende markedsandele i Vesteuropa for sammenslutninger af virksomheder inden for de enkelte lande og for de enkelte producentkoncerner. Som et resultat af disse drøftelser opnåedes visse former for 'arrangementer' mellem deltagerne med hensyn til deres respektive markedsandele med det formål at sikre, at gennemførelsen af de samordnede prisinitiativer ikke blev truet af en situation, hvor udbuddet oversteg efterspørgslen. Faktisk enedes de store producentkoncerner om at fastholde deres markedsandele

på de niveauer, der fremgik af de årlige produktions- og salgsstatistikker, der forelå i endelig form fra Fides i marts det følgende år. Udviklingen med hensyn til markedsandele blev analyseret på hvert af de møder, der holdtes i PWG, på basis af månedlige opgørelser fra Fides, og såfremt der konstateredes væsentlige udsving, blev den formodet ansvarlige virksomhed afkrævet en forklaring.«

- 100 Det fremgår af beslutningens betragtning 52, at »i forbindelse med den enighed, der opnåedes i PWG i løbet af 1987, blev de store producenters andele af det vest-europæiske marked 'fastfrosset' på de aktuelle niveauer, og der blev ikke gjort forsøg på at hverve nye kunder eller forøge salget til de faste kunder gennem aggressive priskampagner«.
- 101 I betragtning 56, første afsnit, understreges følgende: »Den grundlæggende forståelse mellem de største producenter om ikke at udvide deres respektive markedsandele bestod i hele den periode, denne beslutning vedrører.« I betragtning 57 hedder det: »'Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endelig understreges det i betragtning 56, sidste afsnit: »De virksomheder, der deltog i disse drøftelser om markedsandele, var de samme, som havde sæde i PWG, nemlig: Cascades, Finnboard, KNP (indtil 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, de to medlemmer af Stora-koncernen, CBC og Feldmühle og (fra 1988) Weig.«
- 102 Retten finder, at Kommissionen har bevist eksistensen af et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder.
- 103 Kommissionens analyse hviler navnlig på Stora's redegørelser (bilag 39 og 43 til meddelelsen af klagepunkter) og bestyrkes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter.

- 104 I bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter oplyser Stora: »Der afholdtes møder i PWG fra 1986 med det formål at bidrage til at skabe disciplin på markedet ... Til gruppens (lovlige) formål hørte bl.a. drøftelser og opnåelse af enighed vedrørende markeder, markedsandele, priser, prisforhøjelser, efterspørgsel og kapacitet. Gruppens opgaver omfattede bl.a., at give Direktørkonferencen en vurdering og beskrivelse af den nøjagtige tilstand med hensyn til udbud og efterspørgsel på markedet og de forholdsregler, der burde træffes for at skabe disciplin på markedet.«
- 105 Stora har om det ulovlige samarbejde med hensyn til markedsandele oplyst, at »de andele, der blev erhvervet af koncerner i Det Europæiske Fællesskab, EFTA og i andre lande, som PG Paperboard's medlemmer havde leveret til, blev gennemgået i PWG«, samt at PWG »drøftede muligheden for at bevare markedsandelene på det hidtidige niveau« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19). Stora anførte endvidere (samme dokument, punkt 6), at »drøftelserne vedrørende markedsandelene for fabrikanterne i Europa fandt ligeledes sted i denne periode, således at den første referenceperiode byggede på 1987-niveauerne«.
- 106 I sit svar af 14. februar 1992 på et spørgsmål fra Kommissionen af 23. december 1991 (bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter) præciserer Stora endvidere: »Aftalerne om niveauerne for markedsandelene, som PWG's medlemmer indgik, vedrørte hele Europa. Disse aftaler byggede på samlede årlige tal for det foregående år, der sædvanligvis forelå endeligt i marts måned det følgende år« (punkt 1.1).
- 107 Denne påstand underbygges i samme dokument med følgende formulering: »... drøftelserne mandede ud i aftaler mellem PWG's medlemmer, der sædvanligvis blev indgået marts måned hvert år, og som havde til formål at fastholde deres markedsandele på samme niveau som i det foregående år« (punkt 1.4). Stora har endvidere anført, at »der ikke blev truffet nogen form for foranstaltninger for at sikre, at aftalerne blev overholdt«, og at deltagerne i PWG's møder »var klar over, at hvis de erhvervede en særlig stilling på markeder, som andre leverede til, ville disse gøre gengæld på andre markeder« (samme punkt).

108 Stora har endelig oplyst, at Mayr-Melnhof deltog i drøftelserne om markedsandele (punkt 1.2).

109 Stora's påstande om et ulovligt samarbejde om markedsandele bekræftes af bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter. Dette dokument, der blev fundet hos FS-Karton, er et fortroligt notat af 28. december 1988 fra den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof/FS-Karton-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), til koncernens administrerende direktør i Østrig (hr. Gröller), om markedssituationen.

110 Ifølge dette dokument, der er gengivet i beslutningens betragtning 53, 54 og 55, havde det nærmere samarbejde på »direktørniveau« (»Präsidentenkreis«), som var blevet aftalt i 1987, betydet »vindere« og »tabere«. Ifølge notatets forfatter hørte sagsøgeren til taber-gruppen af en række grunde, herunder:

»2) Der har kun kunnet indgås en aftale, idet vi er blevet pålagt en 'sanktion' — man har krævet, at vi bringer visse 'ofre'.

3) Markedsandele for 1987 skulle 'fastfryses', bestående kontakter skulle oprettholdes, og der måtte ikke anvendes tilbudspriser for at hverve nye aktiviteter eller kvaliteter (resultatet vil vise sig i januar 1989 — såfremt alle deltagere er loyale).«

111 Disse passager skal læses på baggrund af den større sammenhæng, notatet indgår i.

- 112 Herom henviser forfatteren til notatet i dets indledning til det nærmere samarbejde på europæisk plan på »direktørniveau«. Dette udtryk blev af sagsøgeren fortolket som omfattende både PWG og PC generelt, dvs. uden reference til en bestemt begivenhed eller et bestemt møde (bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 2.a).
- 113 Forfatteren anfører endvidere, at samarbejdet har medført »prisdisciplin«, hvilket har betydet »vindere« og »tabere«.
- 114 Bemærkningen om fastfrysning af markedsandelene på 1987-niveau skal således forstås på baggrund af denne disciplin, som blev besluttet på »direktørniveau«.
- 115 Henvisningen til 1987 som referenceår stemmer endvidere overens med Stora's anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen om klagepunkter, jf. ovenfor, præmis 105).
- 116 Med hensyn til PWG's rolle i det ulovlige samarbejde om kontrol med leverancer, som var karakteristisk for analysen af produktionsstandsninger, hedder det i beslutningen, at PWG havde afgørende betydning for gennemførelsen af produktionsstandsninger, da produktionskapaciteten forøgedes, og efterspørgslen faldt: »... fra begyndelsen af 1990 [fandt] de førende producenter i branchen ... det nødvendigt at træffe aftale i PWG's regi om behovet for at indføre midlertidige produktionsstandsninger. De store producenter erkendte, at de ikke kunne styrke efterspørgslen ved at sænke priserne, og at priserne simpelt hen ville falde, hvis de opretholdt fuld produktionskapacitet. Teoretisk kunne man på grundlag af kapacitetsrapporterne beregne, hvor længe driften skulle indstilles for at genoprette ligevægten mellem udbud og efterspørgsel« (beslutningens betragtning 70).

- 117 I beslutningen hedder det endvidere: »Dog foretog PWG aldrig nogen formel til-
deling af 'downtime' til de enkelte producenter. Ifølge Stora voldte det praktiske
problemer at nå frem til en koordineret plan for produktionsstandsninger, der
dækkede samtlige producenter. Stora har udtalt, at dette var grunden til, at der kun
'fandtes et løst system i form af henstillinger'« (beslutningens betragtning 71).
- 118 Retten finder, at Kommissionen i fornødent omfang har bevist eksistensen af et
ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's
møder.
- 119 De dokumenter, som Kommissionen har fremlagt, underbygger dens analyse.
- 120 I sin anden redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 24) udtalte
Stora: »Med PWG's vedtagelse af princippet om 'pris frem for mængde' og den
gradvise gennemførelse af et ensartet prissystem fra 1988 erkendte PWG's med-
lemmer, at det var nødvendigt at gennemføre produktionsstandsninger for at fast-
holde priserne, idet stigningen i efterspørgslen faldt. Uden produktionsstandsning-
er havde det ikke været muligt for producenterne at fastholde det aftalte
prisniveau med en voksende overkapacitet.«
- 121 I det følgende punkt i redegørelsen tilføjes det: »I 1988 og 1989 kunne industrien
arbejde med en næsten fuldstændig kapacitetsudnyttelse. Produktionsstandsninger,
bortset fra sædvanlige standsninger, som skyldtes reparation eller ferier, blev nød-
vendige fra 1990 ... Senere viste det sig nødvendigt at anvende produktionsstands-
ninger, når tilgangen af ordrer svigtede, for at kunne gennemføre princippet om
'pris frem for mængde'. De produktionsstandsninger, som krævedes af producen-
terne (for at sikre ligevægten mellem produktion og forbrug), kunne beregnes på
grundlag af kapacitetsrapporterne. PWG angav ikke formelt omfanget af produk-
tionsstandsningerne, men der fandtes et løst system i form af henstillinger ...«

122 For så vidt angår punkt 73 i meddelelsen af klagepunkter bemærkes, at forfatterens begrundelse for, at han i skrivende stund anså sagsøgeren for »taber«, er et vigtigt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger mellem deltagerne i PWG's møder.

123 Forfatteren fastslår således:

»4) På dette punkt begynder parterne at blive uenige om, hvad målet er.

...

c) Samtlige salgsmedarbejdere og salgsgenter i Europa blev fritaget for at skulle overholde deres mængdebudgetter, og der fulgtes, stort set undtagelsesfrit, en streng prispolitik (ofte har vore medarbejdere ikke forstået vores ændrede holdning i relation til markedet — tidligere stilledes der kun krav med hensyn til mængde, mens det herefter alene var prisdisciplinen, der talte, uanset risikoen for produktionsstandsninger).«

124 Sagsøgeren har i bilag 75 til meddelelsen af klagepunkter og i sine skriftlige indlæg for Retten (jf. ovenfor, præmis 80) anført, at notatet, og således også den ovenfor gengivne passage, vedrører et internt forhold i virksomheden. Når notatet imidlertid ses i en større sammenhæng, giver dette uddrag udtryk for, at der i forhold til salgsmedarbejderne blev gennemført en streng politik, som var blevet vedtaget på »direktørniveau«. Dokumentet må endvidere ses som udtryk for, at deltagerne i 1987-aftalen, dvs. i hvert fald deltagerne i PWG's møder, utvivlsomt har vurderet følgerne af den politik, der blev besluttet, for det tilfælde at den skulle blive håndhævet med strenghed.

125 Den omstændighed, at der fandt drøftelser sted mellem producenterne vedrørende produktionsstandsninger i forbindelse med forberedelsen af prisforhøjelser, støttes bl.a. af et notat fra Rena af 6. september 1990 (bilag 118 til meddelelsen af klagepunkter), der nævner omfanget af prisforhøjelser i en række lande, datoerne for den fremtidige offentliggørelse af disse samt ordrebeholdningen udtrykt i antal arbejdsdage for flere producenter.

126 Notatets forfatter giver udtryk for, at visse producenter forudså produktionsstandsninger, idet han anfører:

»Kopparfors 5-15 days
5 /9 will stop for five days.«

127 Sagsøgeren, som deltog i det møde i JMC, som der henvises til i notatet (tabel 4 i bilagene til beslutningen), er nævnt flere gange i notatet. Det er bl.a. anført, hvornår selskabet skulle sende de skrivelser, hvori prisstigningerne blev annonceret. Endvidere står der følgende:

»Deiswill 5 days (GC)
2.5 week for GD
plan to stop within 2 weeks step (?)«

128 Af disse grunde finder Retten, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at der fandtes et ulovligt samarbejde om markedsandele mellem deltagerne i PWG's møder, samt at der fandtes et ulovligt samarbejde mellem de samme parter om produktionsstandsninger. I det omfang det ikke bestrides, at sagsøgeren deltog i PWG's møder, og i det omfang virksomheden udtrykkeligt er nævnt i de belastende centrale bevisdokumenter (redegørelserne fra Stora og bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter), har Kommissionen med føje anset sagsøgeren for ansvarlig for at have deltaget i de to former for ulovligt samarbejde.

- 129 Sagsøgerens indvendinger mod Stora's redegørelser, hvormed sagsøgeren bestrider dokumenternes bevisværdi, kan ikke antages at svække denne konstatering.
- 130 Det er nemlig ubestridt, at Stora's redegørelser hidrører fra en af de virksomheder, der anses for at have deltaget i den påståede overtrædelse, og at de indeholder en detaljeret beskrivelse af de drøftelser, der fandt sted i PG Paperboard's organer, af det mål, som forfulgtes af de virksomheder, der havde sæde her, samt af virksomhedernes deltagelse i de forskellige organers møder. I det omfang dette hovedbevis bekræftes af andre omstændigheder i sagen, er det et relevant grundlag for Kommissionens påstande.
- 131 Da Kommissionen har bevist, at de to nævnte former for ulovligt samarbejde fandtes, er det ikke fornødent at undersøge de indsigelser, som sagsøgeren har rejst mod bilag 113 til meddelelsen af klagepunkter.

2. Sagsøgerens faktiske adfærd

- 132 Sagsøgerens argumenter, hvorefter selskabets faktiske adfærd ikke er forenelig med Kommissionens påstande om, at der fandtes de to former for ulovligt samarbejde, kan heller ikke tiltrædes.
- 133 For det første må det ulovlige samarbejde mellem PWG's medlemmer om de to aspekter af princippet om »pris frem for mængde« ikke forveksles med gennemførelsen heraf. De beviser, som Kommissionen har fremlagt, har en sådan bevisværdi, at oplysningerne om sagsøgerens faktiske adfærd på markedet ikke kan påvirke Kommissionens konklusioner om selve eksistensen af det ulovlige samarbejde ved-

rørende de to aspekter af den omtvistede politik. Sagsøgerens argumenter kan højest ses som et forsøg på at godtgøre, at selskabets adfærd ikke fulgte den linje, der var fastlagt mellem virksomhederne i PWG.

- 134 For det andet modsiges Kommissionens konklusioner heller ikke af de oplysninger, som sagsøgeren har fremlagt. Det understreges, at Kommissionen udtrykkeligt har medgivet, at det ulovlige samarbejde om markedsandele ikke indeholdt »nogen formel bøde- eller erstatningsordning til at styrke den forståelse, der var opnået om markedsandele«, samt at enkelte store producenteres markedsandele øgedes svagt år for år (jf. bl.a. beslutningens betragtning 59 og 60). Kommissionen har endvidere erkendt, at da branchen havde arbejdet med fuld kapacitetsudnyttelse indtil begyndelsen af 1990, havde der praktisk taget ikke været behov for produktionsstandsninger før dette tidspunkt (beslutningens betragtning 70).
- 135 For det tredje følger det af fast retspraksis, at den omstændighed, at en virksomhed ikke bøjer sig for udfaldet af møder, der havde et klart konkurrencebegrænsende formål, ikke kan fritage virksomheden for det fulde ansvar som følge af dens deltagelse i kartellet, når den ikke offentligt har taget afstand fra deres indhold (jf. eksempelvis Rettens dom af 6.4.1995, sag T-141/89, Tréfileurope mod Kommissionen, Sml. II, s. 791, præmis 85). Selv om det antages, at sagsøgerens adfærd på markedet ikke var i overensstemmelse med det aftalte, og at selskabet bl.a. — som det gør gældende — udnyttede sin produktionskapacitet fuldt ud i 1990, påvirker denne omstændighed på ingen måde selskabets ansvar for en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

3. Den retlige kvalifikation af samordningen med hensyn til fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet

- 136 Spørgsmålet om den retlige kvalifikation af samordningen med hensyn til fastfrysning af markedsandele og kontrol med udbuddet skal besvares i forbindelse med anbringendet om, at der ikke var nogen fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen (jf. nedenfor, præmis 137 ff.).

Anbringendet om, at der ikke var nogen fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen

Parternes argumenter

- 137 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist, at der fandtes en aftale om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen. Selskabet har herved i det væsentlige støttet sig til de argumenter, det har fremført i forbindelse med de to forudgående anbringender.
- 138 Sagsøgeren har desuden anført, at det ikke kan udledes af påstanden om en sådan fælles brancheplan, hvad den påståede overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, skulle bestå i. Der fandtes ifølge sagsøgeren ikke nogen bindende aftale mellem virksomhederne om, at de skulle følge en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen (for så vidt angår begrebet aftale jf. ovenfor, præmis 54 ff.).
- 139 Kommissionen har taget stilling til dette anbringende i forbindelse med sin argumentation vedrørende anbringendet om, at der ikke fandtes nogen prisaftale (jf. ovenfor, præmis 58 ff.).

Rettens bemærkninger

- 140 Det er fastslået ovenfor, at virksomhederne i PWG deltog i et ulovligt samarbejde om markedsandele, et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger og et ulovligt samarbejde om priser.

- 141 I henhold til beslutningens artikel 1 har de i denne bestemmelse nævnte virksomheder overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved i den relevante periode at have deltaget i en aftale og samordnet praksis, der startede medio 1986, og som indebar, at leverandører af karton i EF bl.a. »samledes regelmæssigt ved en række hemmelige og institutionaliserede møder for at diskutere og nå til enighed om en fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen«.
- 142 Det hedder i begrundelsen for beslutningen, at »fra slutningen af 1987, hvor der sker en konkretisering af de gradvis mere omfattende hemmelige aftaler mellem producenterne i den såkaldte ordning med 'pris frem for mængde', frembyder overtrædelsen alle de karakteristiske træk ved en fuldstændig 'aftale' efter artikel 85« (betragtning 131, første afsnit).
- 143 Retten finder, at Kommissionen med rette betragtede det forstærkede samarbejde mellem deltagerne i PWG's møder fra slutningen af 1987 som en aftale i traktatens artikel 85's forstand. Virksomhederne gav nemlig udtryk for en fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde (jf. bl.a. de ovenfor i præmis 65 citerede domme). Det må i denne forbindelse på baggrund af ovenstående betragtninger konstateres, at virksomhederne udtrykte deres fælles vilje til at foretage ensartede og samtidige prisforhøjelser, til at kontrollere udbuddet ved at undersøge midlertidige produktionsstandsninger og til at fastholde deres markedsandele på konstante niveauer, dog med mulighed for ændring fra tid til anden.
- 144 For så vidt angår perioden fra midten af 1986 til udgangen af 1987 anfører Kommissionen i beslutningen (betragtning 132): »Selv om hemmelige aftaler mellem producenterne muligvis ikke udmøntede sig i den fuldstændige aftale om 'pris frem for mængde' før omkring udgangen af 1987, betyder dette imidlertid ikke, at deres adfærd i de foregående 18 måneder falder uden for anvendelsesområdet for artikel 85.« Da det må lægges til grund, at det ulovlige samarbejde om produktionsstandsninger og det ulovlige samarbejde om markedsandele begyndte ved udgangen af 1987, kan denne udtalelse fra Kommissionens side kun vedrøre det ulovlige samarbejde om priser.

- 145 Da sagsøgeren ikke bestrider, at selskabet deltog i et ulovligt samarbejde om priser (jf. ovenfor, præmis 55), er det uforholdende at undersøge, om den pågældende retlige kvalifikation er korrekt.
- 146 Ingen af sagsøgerens argumenter har således kunnet tiltrædes, hvorfor anbringendet må forkastes.

Anbringendet om, at Fides' system for udveksling af oplysninger var lovligt

Parternes argumenter

- 147 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen med urette anså Fides' system for udveksling af oplysninger for at udgøre et væsentligt element i gennemførelsen af de påståede aftaler om kvoter og mængder. De oplysninger, der blev fremsendt til Fides inden for rammerne af udvekslingssystemet, var nemlig samlede tal for det enkelte land, og de gav således ikke mulighed for at kontrollere en aftale eller en samordnet adfærd.
- 148 De udvekslede oplysninger om ordrebeholdningerne, som Fides bearbejdede, kunne kun give producenterne et overblik over den samlede markedssituation. Udvekslingen af de samlede data, som kun vedrørte allerede afgivne ordrer, kunne ikke skade konkurrencen. Den tjente derimod som grundlag for producenternes individuelle dispositioner (standsning af maskiner, salg på markederne i tredjelande osv.).
- 149 De af Fides udsendte kapacitetsrapporter indeholdt i det væsentlige kun oplysninger, der allerede var kendt på markedet og gengivet i foreliggende og almindeligt tilgængelige håndbøger.

- 150 Kommissionen har anført, at de udvekslede oplysninger blev brugt til at planlægge en samordnet adfærd for hele sektoren med hensyn til priser og mængder (beslutningens betragtning 134).
- 151 Desuden gav oplysningerne om kapaciteter sammenholdt med oplysningerne om ordrebeholdninger kartonproducenterne kendskab til udnyttelsesgraderne inden for sektoren. Oplysningerne om ordrebeholdningerne var imidlertid ikke tilgængelige for kunderne, hvorfor markedet ikke generelt var transparent. Desuden skal der ved vurderingen af kapacitetsrapporternes betydning tages hensyn til samtlige udvekslede oplysninger.
- 152 Kommissionen gør gældende, at en udveksling af oplysninger til brug for et kartel i sig selv falder ind under traktatens artikel 85. Det er derfor irrelevant, om ordrestatistikkerne indeholdt data, der kan individualiseres.

Rettens bemærkninger

- 153 Ifølge beslutningens artikel 1 har de i bestemmelsen nævnte virksomheder overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«, dvs. et ulovligt samarbejde om priser, et ulovligt samarbejde om markedsandele og et ulovligt samarbejde om midlertidige produktionsstandsninger.
- 154 For så vidt angår Fides' system for udveksling af oplysninger må beslutningen på baggrund af dens konklusion og betragtning 134, tredje afsnit, fortolkes således, at

systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet.

155 I beslutningens betragtning 134, tredje afsnit, præciseres det, at Fides' system for udveksling af oplysninger var »en væsentlig hjælp til

— overvågning af udvikling i markedsandele

— overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud

— afgørelse af, om samordnede prisstigninger kunne gennemføres

— fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'«.

156 I øvrigt fremgår det af beslutningen, at Fides-statistikkerne blev undersøgt og drøftet inden for rammerne af PWG. Det hedder således i betragtning 57, første afsnit, hvor der også henvises til betragtning 63: »'Udviklingen inden for markedsandele' blev analyseret på alle PWG's møder på grundlag af foreløbige statistikker.« Endvidere fastslås det i betragtning 69, første afsnit: »Ved at sammenholde den ugentlige ordrebestand og den disponible kapacitet kunne PWG danne sig et skøn over den samlede efterspørgsel i kartonsektoren.«

157 Retten finder, at disse påstande fra Kommissionens side er godtgjort.

158 For det første har sagsøgeren ikke bestridt, at Fides-statistikkerne blev drøftet i PWG.

159 For det andet skønnede Kommissionen med rette, at Fides-statistikkerne i det pågældende organ blev benyttet dels til »overvågning af udvikling i markedsandele« (betragtning 134, tredje afsnit, første led), dels til »overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud« og »fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'« (betragtning 134, tredje afsnit, andet og fjerde led).

160 Hvad angår udnyttelsen af Fides-statistikkerne til »overvågning af udvikling i markedsandele« anerkendte Stora nemlig, at »hvis det ud fra en undersøgelse af statistikkerne viste sig, at der var større ændringer i de nationale koncerners salg, ville PWG's medlemmer ... støtte hinanden og påtage sig at begrænse udsvingene på de nationale markeder« (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 19).

161 Tilsvarende hedder det i bilag 43 til meddelelsen af klagepunkter (punkt 1.1):

»Udsving i udbuddet på de nationale markeder blev undersøgt og drøftet på alle PWG's møder (dvs. hver anden eller tredje måned) på grundlag af Fides' foreløbige statistikker ... Disse statistikker blev udarbejdet månedligt, idet det samlede udbud blev beregnet pr. kalenderår og ikke på grundlag af det indeværende produktionsår. De udsving, statistikkerne viste, afspejlede ikke nødvendigvis nøjagtigt den endelige situation ved årets udgang og var derfor noget usikre.

Det gav ingen mening for de største producenter i PWG at drøfte markedsandele i detaljer på nationalt grundlag, da producenterne ikke kunne fastlægge deres leverancers endelige bestemmelsessted.

...

De af PWG's medlemmer indgåede aftaler om markedsandelens størrelse vedrørte hele Europa. Disse aftaler var baseret på de samlede tal for det foregående år, som sædvanligvis forelå i endelig form i marts i det efterfølgende år.«

- 162 Hvad angår udnyttelsen af Fides-statistikkerne til »overvågning af udbuds- og efterspørgselsforholdene, således at kapaciteten kunne udnyttes fuldt ud« og »fastlæggelse af den nødvendige 'downtime'« skal der henvises til Stora's redegørelse (bilag 39 til meddelelsen af klagepunkter, punkt 5):

»I forbindelse med prisinitiativet i 1987 var det nødvendigt at opretholde en omtrentlig balance mellem produktion og forbrug (princippet om pris frem for mængde). I 1988 og 1989 arbejdede producenterne med fuld kapacitetsudnyttelse eller så godt som. I 1990 fik problemer med overkapacitet og faldende vækst i efterspørgslen producenterne til at indføre midlertidige produktionsstandsninger for at opretholde balancen mellem produktion og forbrug ... Producenterne kunne på grundlag af de årlige kapacitetsrapporter beregne, hvor længe driften skulle indstilles, og de opfordrede hinanden til at indføre tilstrækkelige produktionsstandsninger til at opretholde balancen mellem produktion og efterspørgsel ... Ikke alle producenter gennemførte sådanne produktionsstandsninger, hvorfor visse producenter, normalt de største producenter, led forholdsmæssigt større tab i mængder i forsøget på at opretholde prisniveauerne« (jf. i samme retning punkt 25 i samme dokument).

- 163 Stora's redegørelser støttes indirekte af bilag 73 og 75 til meddelelsen af klagepunkter. Det fremgår således af bilag 73 (jf. ovenfor, præmis 109 ff.), at den marketingchef, der var ansvarlig for Mayr-Melnhof/FS-Karton-koncernens salg i Tyskland (hr. Katzner), foreslog sagsøgerens administrerende direktør i Østrig en ændring af Fides' dagældende system for udveksling af oplysninger [s. 5, punkt 5), under overskriften »Kontrolle«]. Som det fremgår af bilag 75 (s. 11), som er sagsøgerens svar på en begæring om oplysninger, »blev Fides' regler senere ændret, stort set i overensstemmelse med [de i bilag 73 nævnte] forslag« (jf. også beslutningens betragtning 63, andet afsnit). På baggrund af bilag 73's generelle ordlyd må hr. Katzner's anmodning om en ændring af Fides' system for udveksling af oplysninger forstås således, at systemet ikke muliggjorde en tilstrækkelig kontrol med udviklingen i markedsandelene og/eller undersøgelse af de midlertidige produktionsstandsninger, og at det derfor skulle forbedres med henblik på at sikre en bedre kontrol.
- 164 På baggrund af disse beviser og i betragtning af, at Kommissionen med rette anså sagsøgeren for at have deltaget i et ulovligt samarbejde om midlertidige produktionsstandsninger og i et ulovligt samarbejde om markedsandele i PWG, kan anbringendet ikke tiltrædes.

Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2

Parternes argumenter

- 165 Sagsøgeren har principalt gjort gældende, at beslutningens artikel 2 for så vidt angår forbuddet mod udveksling af oplysninger for fremtiden er formuleret for upræcist og generelt til, at man kan vurdere, hvilken type oplysninger der lovligt vil kunne udveksles fremover. Næsten ethvert system for udveksling af oplysninger synes at kunne falde ind under forbuddet.

- 166 Endvidere er beslutningens artikel 2 uden genstand, for så vidt som den angår foranstaltninger, der er blevet opgivet efter reorganiseringen af informationsudvekslingssystemet og oprettelsen af sammenslutningen CEPI-Cartonboard (jf. beslutningens betragtning 106).
- 167 Sagsøgeren har subsidiært gjort gældende, at beslutningens artikel 2 bør annulleres, i det omfang bestemmelsen forbyder udveksling af enhver form for oplysninger, selv i form af samlede tal, vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, dvs. rent statistiske oplysninger (jf. Kommissionens meddelelse vedrørende aftaler, vedtagelser og samordnet praksis angående samarbejdet mellem virksomheder (JO 1968 C 75, s. 3, som berigtiget i JO 1968 C 84, s. 14) og *Syvende beretning om konkurrencepolitikken*, punkt 7).
- 168 Udveksling af sådanne oplysninger gør imidlertid ikke indgreb i princippet om, at enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på markedet (Rettens dom af 17.12.1991, sag T-4/89, BASF mod Kommissionen, Sml. II, s. 1523, præmis 240). Udveksling af rent historiske oplysninger, der ikke kan individualiseres, er kun i strid med traktaten, såfremt den er forbundet med et mere omfattende samarbejde mellem virksomhederne.
- 169 Sagsøgeren gør endelig gældende, at beslutningens artikel 2 foregriber afgørelsen vedrørende sammenslutningen CEPI-Cartonboard's anmeldelse af informationsudvekslingssystemet til Kommissionen. Når der sker en sådan anmeldelse, skal Kommissionen undersøge, om betingelserne for en fritagelse er opfyldt. Det af CEPI-Cartonboard anmeldte informationsudvekslingssystem vedrører netop udveksling af historiske oplysninger om ordretilgang og ordrebeholdninger.
- 170 Kommissionen har bestridt, at forbuddet mod udveksling af oplysninger for fremtiden er for upræcist. Det er tilstrækkeligt, at det fremgår af beslutningens konklusion og dens begrundelse, hvilken konkurrencebegrænsende adfærd der skal bringes til ophør (Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73,

54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 122, 123 og 124). I det foreliggende tilfælde indeholder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra a), b) og c), allerede en detaljeret beskrivelse af den forbudte udveksling af oplysninger. Endvidere er der redegjort detaljeret for de faktiske konstateringer vedrørende de udvekslede oplysninger i beslutningens betragtning 61-68, 105 og 106. Desuden indeholder beslutningen en nøjagtig beskrivelse af informationsudvekslingens konkurrencebegrænsende virkninger (betragtning 134 og 166). Forbuddets rækkevidde fremgår således klart af beslutningens artikel 2 sammenholdt med dens begrundelse.

- 171 Beslutningens artikel 2, stk. 2 og 3, angiver blot, hvorledes en lovlig udveksling af oplysninger kan udformes.
- 172 Kommissionen har ligeledes bestridt, at forbuddet er for omfattende. Informationsudvekslingssystemet var selv efter de ændringer, PWG vedtog den 27. november 1991, uforeneligt med traktatens artikel 85 (beslutningens betragtning 105 og 106). Ved bedømmelsen af udvekslingen af oplysninger skal der tages hensyn til sektorens høje koncentrationsgrad og det høje oplysningsniveau vedrørende de forskellige virksomheders struktur og politik, der er resultatet af det tidligere samarbejde inden for PG Paperboard. På koncentrerede markeder ligger mulighederne for konkurrence hovedsagelig i den uvished og hemmeligholdelse, der hersker mellem de største producenter med hensyn til markedsvilkårene. Udveksling af oplysninger om ordrebeholdningerne med korte mellemrum gør kunstigt markedet så transparent, at de bestående konkurrencemuligheder til sidst ikke længere kan udnyttes.
- 173 Den ugentlige udveksling af statistikker over ordretilgang giver desuden sammen med kapacitetsrapporterne virksomhederne mulighed for at gøre sig bekendt med kapacitetsudnyttelsen inden for sektoren og at planlægge produktionsstandsninger inden for hele sektoren. Producenterne kan således opretholde en balance mellem udbud og efterspørgsel og modvirke et prisfald i tilfælde af faldende efterspørgsel.

Disse virkninger indtræder, uanset om oplysningerne kan individualiseres, eller om de vedrører allerede afgivne ordrer. Kommissionen konkluderede derfor med rette, at en udveksling af oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn ordretilgang og ordrebeholdninger, selv i form af samlede tal, er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, hvilket også er i overensstemmelse med de oplysninger, der kom frem under sagens behandling.

- 174 Kommissionen har endelig i relation til det af sammenslutningen CEPI-Cartonboard anmeldte informationsudvekslingssystem henvist til, at dette system adskiller sig fra det, der er genstand for beslutningen, idet CEPI-Cartonboard bl.a. har foretaget visse ændringer i sit system under hensyntagen til Kommissionens kritik. Kommissionen skulle derfor ikke tage stilling til spørgsmålet om en eventuel fritagelse i forbindelse med nærværende sag.

Retten's bemærkninger

- 175 Det bemærkes, at beslutningens artikel 2 indeholder følgende bestemmelse:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner, eller

- b) hvorved en fælles brancheholdning til økonomiske forhold med hensyn til priser eller kontrol med produktionen fremmes, lettes eller tilskyndes, selv om individuelle oplysninger ikke afsløres, eller
- c) hvorved de kunne blive i stand til at overvåge tilslutning til eller overholdelse af en udtrykkelig eller stiltiende aftale om priser eller markedsopdeling i EF.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks. Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker ikke alene enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres, men endvidere oplysninger vedrørende den til enhver tid værende situation med hensyn til ordretilgang og ordrebeholdninger, den forventede udnyttelsesgrad for produktionskapaciteten (i begge tilfælde selv om det drejer sig om samlede tal) eller produktionskapaciteten for den enkelte maskine.

Ethvert udvekslingssystem af denne art skal begrænses til indsamling og udbredelse af produktions- og salgsstatistikker i global form, som ikke kan bruges til at fremme eller lette en fælles brancheadfærd.

Virksomhederne skal også afholde sig fra enhver form for udveksling af oplysninger af konkurrencemæssig betydning i tilslutning til en sådan tilladt udveksling samt afholde sig fra møder eller anden form for kontakt med henblik på at diskutere betydningen af de udvekslede oplysninger eller den mulige eller sandsynlige reaktion inden for branchen eller blandt individuelle producenter på de pågældende oplysninger.

De nødvendige ændringer af et eventuelt system for udveksling skal være foretaget senest tre måneder efter datoen for meddelelsen af denne beslutning.«

- 176 Som det fremgår af betragtning 165, blev beslutningens artikel 2 vedtaget med hjemmel i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. I henhold til denne bestemmelse kan Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, ved en beslutning pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.
- 177 Ifølge fast retspraksis vil anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 ikke alene kunne omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig (Domstolens dom af 6.3.1974, forenede sager 6/73 og 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano og Commercial Solvents mod Kommissionen, Sml. s. 223, præmis 45, og af 6.4.1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 90), men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (Rettens dom af 6.10.1994, sag T-83/91, Tetra Pak mod Kommissionen, Sml. II, s. 755, præmis 220).
- 178 I det omfang anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (RTE og ITP-dommen, a.st., præmis 93; jf. i samme retning Rettens domme af 8.6.1995, sag T-7/93, Langnese-Iglo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1533, præmis 209, og sag T-9/93, Schöller mod Kommissionen, Sml. II, s. 1611, præmis 163).
- 179 Hvad først angår sagsøgerens argument om, at Kommissionen begik en retlig fejl ved at vedtage beslutningens artikel 2 uden at have taget stilling til, om det af

CEPI-Cartonboard anmeldte system for udveksling af oplysninger var foreneligt med artikel 85, bemærkes, at den anmeldelse, som denne sammenslutning foretog den 6. december 1993, vedrørte et nyt system for udveksling af oplysninger, som er forskelligt fra det, Kommissionen undersøgte i beslutningen. Kommissionen kunne derfor ikke i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede beslutnings artikel 2 vurdere lovligheden af det nye system inden for rammerne af denne beslutning. Den var således berettiget til i forbindelse med vedtagelsen af beslutningens artikel 2 alene at undersøge det gamle system for udveksling af oplysninger og tage stilling hertil.

- 180 Endvidere finder Retten at måtte forkaste sagsøgerens argument om, at Kommissionen ikke kunne gøre brug af sin hjemmel til at meddele virksomhederne påbud i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, for så vidt som påbuddene angår dele af informationsudvekslingssystemet, som var blevet opgivet inden vedtagelsen af beslutningen. Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at bemærke, at sagsøgeren har rejst indsigelse mod det materielle omfang af de i beslutningens artikel 2 indeholdte påbud, hvilket godtgør, at Kommissionen havde en legitim interesse i at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler virksomhederne, herunder sagsøgeren (jf. i samme retning Domstolens dom af 2.3.1983, sag 7/82, GVL mod Kommissionen, Sml. s. 483, præmis 26, 27 og 28).
- 181 Efterprøvelsen af, om påbuddet i beslutningens artikel 2, som hævdet af sagsøgeren, er for vidtgående, skal derfor omfatte en undersøgelse af omfanget af de forbud, der herved er meddelt virksomhederne.
- 182 Forbuddet i artikel 2, stk. 1, andet punktum, hvorefter virksomhederne for fremtiden skal afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning som de overtrædelser, der er konstateret i beslutningens artikel 1, har alene til formål at hindre virksomhederne i at gentage den adfærd, der er konstateret at være ulovlig. Kommissionen har derfor ikke med dette forbud overskredet de beføjelser, den er tillagt i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17.

- 183 Artikel 2, stk. 1, litra a), b), og c), har nærmere til formål at forbyde fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger.
- 184 Påbuddet i artikel 2, stk. 1, litra a), hvorefter enhver fremtidig udveksling af forretningsmæssige oplysninger, på grundlag af hvilke deltagerne direkte eller indirekte kan få adgang til individuelle oplysninger om konkurrerende virksomheder, forbydes, forudsætter, at Kommissionen i beslutningen har fastslået, at udveksling af sådanne oplysninger er retsstridig i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1.
- 185 I denne forbindelse bemærkes, at det ikke fremgår af beslutningens artikel 1, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger i sig selv er en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.
- 186 Den fastslår generelt, at virksomhederne har overtrådt traktatbestemmelsen ved at deltage i en aftale og en samordnet praksis, hvorved virksomhederne bl.a. »udvekslede forretningsmæssige oplysninger om leverancer, priser, midlertidige produktionsstandsninger, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader osv. til støtte for nævnte forholdsregler«.
- 187 Beslutningens konklusion skal imidlertid fortolkes på baggrund af dens betragtninger (dommen i sagen Suiker Unie m.fl., a.st., præmis 122). Beslutningens betragtning 134, andet afsnit, er affattet således:

»Producenternes udveksling af normalt fortrolige og følsomme individuelle forretningsmæssige oplysninger på møder afholdt af PG Paperboard (hovedsagelig JMC) vedrørende ordrebeholdninger, midlertidige produktionsstandsninger og produktionskvoter var åbenbart konkurrencebegrænsende, idet de havde til formål at sikre,

at forudsætningerne for gennemførelsen af de aftalte prisinitiativer var så gunstige som muligt ...«

- 188 Da Kommissionen således i beslutningen behørigt har fastslået, at udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger som sådan udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, opfylder forbuddet mod for fremtiden at udveksle oplysninger af denne art betingelserne for at bringe artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 i anvendelse.
- 189 Forbuddene mod udveksling af forretningsmæssige oplysninger i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal undersøges i lyset af samme artikels stk. 2, 3 og 4, der underbygger de omhandlede påbud. Det skal således afgøres ud fra konteksten, om, og i bekræftende fald i hvilket omfang, Kommissionen har anset udveksling af oplysninger for retsstridig, under hensyn til, at de byrder, der påhviler virksomhederne, skal begrænses til, hvad der er nødvendigt for at sikre, at deres adfærd er lovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.
- 190 Beslutningen må fortolkes således, at Fides-systemet ifølge Kommissionen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som følge af, at det fremmede kartellet (beslutningens betragtning 134, tredje afsnit). En sådan fortolkning bekræftes af ordlyden af beslutningens artikel 1, hvoraf det fremgår, at virksomhederne havde udvekslet forretningsmæssige oplysninger »til støtte for nævnte forholdsregler«, der fandtes at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.
- 191 Omfanget af de forbud, der gælder for fremtiden, som indeholdt i beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), skal bedømmes under hensyn til denne stillingtagen fra Kommissionens side til spørgsmålet om, hvorvidt Fides-systemet er foreneligt med traktatens artikel 85.

- 192 De nævnte forbud er dels ikke begrænset til at omfatte udveksling af individuelle forretningsmæssige oplysninger, men omfatter tillige visse statistiske oplysninger i samlet form [beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b), og artikel 2, stk. 2]. Desuden forbyder beslutningens artikel 2, stk. 1, litra b) og c), udveksling af visse statistiske oplysninger for at forebygge, at en mulig konkurrencebegrænsende adfærd fremmes.
- 193 Et sådant forbud går ud over, hvad der er nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes, for så vidt som det er til hinder for, at der udveksles rent statistiske oplysninger, der ikke har karakter af individuelle eller identificerbare oplysninger, med den begrundelse, at oplysningerne kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål. Dels fremgår det ikke af beslutningen, at Kommissionen skulle have anset udveksling af statistiske oplysninger som sådan for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dels medfører den omstændighed, at et system til udveksling af statistiske oplysninger vil kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, ikke, at det er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dets konkurrencebegrænsende virkninger i så tilfælde skal fastslås konkret.
- 194 Beslutningens artikel 2, stk. 1-4, vil derfor være at annullere, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes

A — Anbringendet om åbenbare retlige eller faktiske fejl i forbindelse med fastsættelsen af det generelle bødeniveau

195 Anbringendet omfatter fem led. Hvert enkelt led vil blive behandlet særskilt.

Anbringendets første led om fejl fra Kommissionens side ved fastlæggelsen af overtrædelsernes omfang

196 Sagsøgeren har under henvisning til sine anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningens artikel 1 gjort gældende, at det generelle bødeniveau bør nedsættes væsentligt. Kommissionen har nemlig ikke godtgjort, at der fandtes aftaler eller former for samordnet praksis med henblik på opdeling af markedet og kontrol med udbuddet, eller at der fandtes prisaftaler.

197 Det bemærkes, at samtlige sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningens artikel 1 er blevet forkastet.

198 Nærværende anbringendes første led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets andet led om, at Fællesskabets kartonmarked ikke var reguleret i de mindste enkeltheder

Parternes argumenter

- 199 Sagsøgeren har gjort gældende, at selv hvis det antages, at de påståede overtrædelser har fundet sted, er der ikke tale om en regulering af »markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder« (beslutningens betragtning 168, femte led). De påståede overtrædelser kunne tværtimod kun påvirke konkurrencen meget generelt.
- 200 Beslutningen indeholder selvmodsigende udtalelser om de konkurrencebegrænsende foranstaltninger, der hævdes at være truffet. Eksempelvis beskrives det påståede ulovlige samarbejde om markedsopdeling i betragtning 52 som en generel enighed om ikke at forøge de respektive markedsandele, mens der i betragtning 60 tales om årlige drøftelser om markedsandele. Under alle omstændigheder er der ikke tale om en regulering af kartonmarkedet i de mindste enkeltheder, da Kommissionen end ikke har påstået, at der fandtes en aftale om at fastsætte kvoter for hver enkelt kartonkvalitet.
- 201 Kommissionen har på grundlag af de i beslutningen indeholdte konstateringer fastholdt, at producenterne regulerede kartonmarkedet i de mindste enkeltheder.

Rettens bemærkninger

- 202 Retten har allerede fastslået, at Kommissionen har godtgjort, at sagsøgeren deltog i de handlinger, der udgør den i beslutningens artikel 1 fastslåede overtrædelse, nem-

lig et ulovligt samarbejde om priser, et ulovligt samarbejde om produktionsstandsninger og et ulovligt samarbejde om markedsandele. Retten har ligeledes fastslået, at deltagerne i møderne i PWG, herunder sagsøgeren, indgik en aftale ved udgangen af 1987. Endvidere har sagsøgeren ikke bestridt, at tidspunktet og rækkefølgen for fremsendelsen af de skrivelser, hvorved prisforhøjelserne blev annonceret, blev fastlagt af PWG, og at JMC var orienteret herom (jf. f.eks. beslutningens betragtning 73), eller at JMC havde til opgave at fastlægge enkelthederne i forbindelse med de prisinitiativer, der besluttedes af PWG, for hvert af de berørte lande og for de store kunder (betragtning 44, andet afsnit, andet led).

- 203 Endelig har sagsøgeren ikke bestridt Kommissionens konstatering af, at »kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område«, og at »de virksomheder, der deltog i overtrædelsen, [tegnede] sig for stort set hele markedet« (beslutningens betragtning 168, andet og fjerde led).
- 204 Under disse omstændigheder kan sagsøgeren ikke anfægte Kommissionens bemærkninger om, at de virksomheder, der deltog i overtrædelsen, regulerede »markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder« (betragtning 168, femte led).
- 205 Anbringendets andet led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets tredje led om, at det med urette blev betragtet som skærpende omstændigheder ved overtrædelsen, at foranstaltningerne blev hemmeligholdt og forsøgt skjult

Parternes argumenter

- 206 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen betragtede det som en skærpende omstændighed, at der blev taget omhyggelige skridt til at skjule det ulovlige samarbejdes beskaffenhed og omfang (beslutningens betragtning 167 og 168).

- 207 Manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende møderne i PWG og JMC kan på ingen måde udgøre et »omhyggeligt skridt«. Der er ikke ført bevis for Kommissionens påstand om, at der blev truffet foranstaltninger med henblik på at undgå, at deltagerne i møderne tog referat. Selv hvis der antoges at være ført bevis for sådanne foranstaltninger, udgør disse heller ikke »omhyggelige skridt«. Under alle omstændigheder kunne Kommissionen, når den i øvrigt med urette lagde til grund, at overtrædelserne var forsætlige, ikke også tage hensyn til de påståede foranstaltninger med henblik på at skjule kartellet.
- 208 For så vidt angår påstanden om, at det på forhånd blev tilrettelagt, hvornår prisforhøjelserne skulle træde i kraft, har sagsøgeren understreget, at prisaftalen nødvendigvis forudsatte en aftale om gennemførelsen af prisforhøjelserne, i det mindste mellem »hovedmændene«. Eftersom Kommissionen anså overtrædelserne for forsætlige, kunne den ikke også tage hensyn til forhold, der nødvendigvis er forbundet med en forsættlig overtrædelse.
- 209 Kommissionen har anført, at den var berettiget til at antage, at der skulle tages hensyn til hemmeligholdelsen ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Forsætlige overtrædelser af konkurrencereglerne er nemlig ikke nødvendigvis forbundet med foranstaltninger med henblik på at skjule overtrædelserne. I det foreliggende tilfælde aftalte deltagerne i kartellet ikke alene at skille sig af med deres notater vedrørende deres drøftelser (protokollatet af den mundtlige høring for Kommissionen, s. 46), men de planlagde også minutøst de forskellige prisinitiativers forløb (beslutningens betragtning 73). Kommissionen fandt derfor med rette, at hemmeligholdelsen udgjorde en skærpene omstændighed ved overtrædelsen, som der skulle tages hensyn til ved bødeudmålingen.

Rettens bemærkninger

- 210 Beslutningens betragtning 167, tredje afsnit, indeholder følgende: »Et særligt alvorligt træk ved overtrædelsen er, at virksomhederne i et forsøg på at skjule kartellets eksistens gik så langt som til på forhånd at tilrettelægge datoerne for og rækkeføl-

gen af hver enkelt af de store producenters annoncering af de nye prisstigninger.« Det hedder desuden i beslutningen, at »... producenterne [kunne] takket være denne udførlige plan for vildledning af kunderne have forklaret rækken af ensartede, regelmæssige og brancheomspændende prisstigninger inden for kartonsektoren med henvisning til fænomenet 'oligopolitisk adfærd' (beslutningens betragtning 73, tredje afsnit). Det fremgår endelig af beslutningens betragtning 168, sjette led, at Kommissionen fastlagde det generelle bødeniveau under hensyn til den omstændighed, at »der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.)«.

- 211 Sagsøgeren har ikke bestridt det af Kommissionen anførte om, at virksomhederne planlagde datoerne for og rækkefølgen af de skrivelser, hvorved prisforhøjelserne blev annonceret. For så vidt angår Kommissionens konklusion om, at formålet med denne tilrettelæggelse af datoerne for og rækkefølgen af meddelelserne om prisforhøjelserne var at forsøge at skjule prisaftalens eksistens, bemærkes, at sagsøgeren ikke har givet nogen forklaring, der kan godtgøre, at aftalen om datoerne for og rækkefølgen af meddelelserne om prisforhøjelserne havde et andet formål end det af Kommissionen konstaterede.
- 212 Den omstændighed, at der ikke foreligger officielle mødereferater og næsten ingen interne notater vedrørende møderne i PWG og JMC, er, når henses til mødernes antal, varighed og karakteren af drøftelserne, tilstrækkeligt bevis for Kommissionens antagelse af, at deltagerne blev opfordret til ikke at tage notater.
- 213 Heraf følger, at de virksomheder, der deltog i disse organers møder, ikke alene havde kendskab til, at deres adfærd var retsstridig, men ydermere traf foranstaltninger for at skjule det ulovlige samarbejde. Der er derfor med rette, at Kommis-

sionen har anset disse foranstaltninger for skærpende omstændigheder ved sin bedømmelse af overtrædelsens grovhed.

214 Anbringendets tredje led kan derfor ikke tiltrædes.

Anbringendets fjerde led om, at Kommissionen med urette antog, at kartellet »var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«

Parternes argumenter

215 Sagsøgeren har bestridt, at kartellet var »meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål« (beslutningens betragtning 168, syvende led). Selskabet har under henvisning til sin beskrivelse af kartonmarkedets særlige kendetegn (jf. ovenfor, præmis 48 ff.) og LE-rapporten anført, at der ikke er noget grundlag for at antage, at prisudviklingen ikke ville have været nøjagtig den samme uden enhver form for samordning mellem producenterne.

216 Ifølge sagsøgeren er Kommissionens konstateringer vedrørende udviklingen i omkostningerne og salgsprovenuet inden for kartonsektoren ikke korrekte for selskabets vedkommende. Endvidere er oplysningerne om bruttoavancen i beslutningen (betragtning 16) vildledende. Amortiseringen af kapitalomkostningerne udgør således ca. 27% af den gennemsnitlige kartonpris. Kommissionen tog imidlertid ikke hensyn hertil ved beregningen af producenternes gennemsnitlige bruttoavance. Da denne gennemsnitlige bruttoavance ifølge Kommissionen var ca. 20% i perioden 1986 til 1991, betyder dette således et reelt tab på ca. 7%.

- 217 Til støtte for sine argumenter om, at prisaftalen ikke påvirkede markedet, har sagsøgeren henvist til nogle tabeller, der viser udviklingen i selskabets listepriiser i forhold til udviklingen i de bruttopriiser, selskabet faktisk opnåede på markedet. Det fremgår af tabellerne, som viser udviklingen i priserne i forhold til repræsentative kunder og kartonkvaliteter på selskabets vigtigste nationale markeder, at der var en betydelig forskel mellem listepriiserne og faktureringspriserne.
- 218 Kommissionen har indledningsvis understreget, at der må sondres mellem to former for virkninger af prisinitiativerne på markedet. Sagsøgeren har ikke bestridt den første form for virkninger, nemlig at de inden for PG Paperboard aftalte priser tjente som grundlag for forhandlingerne med kunderne. Det er herefter utænkeligt, at den anden form for virkninger, nemlig at prisforhøjelsesinitiativerne påvirkede de faktiske priser på markedet, ikke også skulle være indtrådt, idet det af sælgeren fastsatte grundlag for prisforhandlingerne altid påvirker faktureringsprisen. Dette gælder så meget mere, som alle sælgerne havde samme forhandlingsgrundlag.
- 219 Desuden bestræbte kartonproducenterne sig i deres forhandlinger med kunderne på at håndhæve de aftalte prisforhøjelser (bilag 73 til meddelelsen af klagepunkter, s. 2).
- 220 Det var ganske vist ikke altid muligt at håndhæve prisforhøjelserne i samme omfang i forhold til alle kunderne og på alle markederne (beslutningens betragtning 100, 101 og 102). Som det fremgår af flere interne dokumenter udfærdiget af producenterne selv (dokument C-4-1 og C-11-11), er disse vanskeligheder med gennemførelsen af prisforhøjelserne dog ikke ensbetydende med, at de ikke lykkedes.

- 221 De af sagsøgeren påberåbte tabeller kan heller ikke afkræfte Kommissionens konstateringer. Der kan ikke tillægges tabellerne nogen bevisværdi, bl.a. fordi de viser »springende« prisforhøjelser. Sagsøgeren hævder ganske vist, at tabellerne viser udviklingen i faktureringspriserne for repræsentative kunder og kvaliteter, men selskabet har ikke anført, hvilke kriterier fakturaerne er valgt ud fra.
- 222 LE-rapporten beviser ikke, at der ikke var sammenhæng mellem de annoncerede priser og faktureringspriserne. Rapportens tabel 10 og 11 viser tværtimod klart, at udviklingen i faktureringspriserne gennemsnitligt fulgte de annoncerede priser. For perioden 1988/1989 viser rapporten endog en lineær sammenhæng mellem disse priser, hvilket forfatteren i øvrigt anerkendte under den mundtlige høring for Kommissionen (protokollatet, s. 21 og 28). De ensartede listeprisforhøjelser gav således kartonproducenterne mulighed for at opnå en væsentlig forhøjelse af faktureringspriserne.
- 223 Kommissionen har endelig anført, at det er uden betydning, om de ensartede listeprisforhøjelser, som hævdet af sagsøgeren, faktisk blev besluttet på grundlag af udviklingen i omkostningerne. I øvrigt blev de i beslutningen indeholdte angivelser vedrørende udviklingen i omkostningerne og definitionen af bruttoavancen taget fra LE-rapporten.

Retten's bemærkninger

- 224 Ifølge beslutningens betragtning 168, syvende led, fastsatte Kommissionen det generelle bødeniveau bl.a. under hensyn til, at »kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«. Det er ubestridt, at denne betragtning henviser til virkningerne på markedet af den overtrædelse, der er fastslået i beslutningens artikel 1.

- 225 Ved sin kontrol af Kommissionens skøn med hensyn til virkningerne af overtrædelserne finder Retten, at det er tilstrækkeligt at undersøge dette i relation til virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser. Undersøgelsen af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som er de eneste virkninger, der bestrides af sagsøgeren, giver nemlig mulighed for en generel vurdering af kartellets succes, idet det ulovlige samarbejde om produktionsstandsning og det ulovlige samarbejde om markedsandele havde til formål at sikre, at de samordnede prisinitiativer lykkedes.
- 226 Kommissionen vurderede virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser generelt. Selv om det antages, at de individuelle oplysninger, sagsøgeren har fremlagt, som hævdet viser, at det ulovlige samarbejde om priser kun havde mindre betydelige virkninger for sagsøgeren, end de havde på det samlede europæiske kartonmarked, kan sådanne individuelle oplysninger ikke i sig selv anses for tilstrækkelige til at rejse tvivl om Kommissionens skøn. Endvidere er sagsøgerens bemærkning om, at Kommissionen i beslutningens betragtning 16 baserede sig på en forkert definition af kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance, også irrelevant. Der er nemlig intet grundlag for at antage, at Kommissionen tog hensyn til den således definerede bruttoavance ved sin vurdering af virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser på markedet, eller at der i forbindelse med denne vurdering burde være taget hensyn til den opnåede bruttoavance.
- 227 Som Kommissionen bekræftede i retsmødet, fremgår det af beslutningen, at der sondres mellem tre forskellige former for virkninger. Kommissionen har yderligere lagt til grund, at producenterne selv, samlet betragtet, anså prisinitiativerne for en succes.
- 228 Den første form for virkninger, som Kommissionen har taget hensyn til, og som ikke bestrides af sagsøgeren, er den omstændighed, at de aftalte prisforhøjelser faktisk blev meddelt kunderne. De nye priser tjente således som reference ved individuelle forhandlinger med kunderne om faktureringspriser (jf. bl.a. beslutningens betragtning 100 og betragtning 101, femte og sjette afsnit).

- 229 Den anden form for virkninger er den omstændighed, at udviklingen i faktureringspriserne fulgte udviklingen i de annoncerede priser. I denne forbindelse har Kommissionen gjort gældende, at »producenterne ikke [nøjedes] med at annoncere de aftalte prisforhøjelser, men tog også, med få undtagelser, strenge forholdsregler for at sikre, at forhøjelserne blev håndhævet over for kunderne« (beslutningens betragtning 101, første afsnit). Kommissionen har erkendt, at kunderne undertiden opnåede indrømmelser med hensyn til ikrafttrædelsestidspunktet for forhøjelserne, rabatter eller individuelle nedslag, bl.a. ved store ordrer, samt at »den gennemsnitlige nettoforhøjelse, der opnåedes efter rabatter, prisnedslag og andre indrømmelser, altid var mindre end hele den annoncerede forhøjelse« (beslutningens betragtning 102, sidste afsnit). Under henvisning til diagrammerne i LE-rapporten, som er den økonomiske undersøgelse, som flere af beslutningens adressater lod udarbejde med henblik på proceduren for Kommissionen, har den gjort gældende, at der i den periode, som beslutningen vedrører, var »en tæt lineær sammenhæng« mellem udviklingen i de annoncerede priser og i faktureringspriserne udtrykt i national valuta eller omregnet til ecu. Kommissionen konkluderer følgende: »De nettoprisstigninger, der blev indført, fulgte nøje de annoncerede prisstigninger, endskønt der forekom en vis tidsforskydning. Rapportens forfatter indrømmede under den mundtlige høring, at dette var tilfældet for 1988 samt 1989« (beslutningens betragtning 115, andet afsnit).
- 230 Retten tiltræder, at Kommissionen ved sin vurdering af denne anden form for virkninger med rette kunne anse den omstændighed, at der var en lineær sammenhæng mellem udviklingen i de annoncerede priser og faktureringspriserne, for bevis for, at prisinitiativerne fik virkning i denne henseende, hvilket var i overensstemmelse med producenternes mål. Det er ubestridt, at den praksis, der følges på det relevante marked, hvorefter der føres individuelle forhandlinger med kunderne, indebærer, at faktureringspriserne generelt ikke er identiske med de annoncerede priser. Det kan derfor ikke påregnes, at stigningerne i faktureringspriserne er identiske med de annoncerede prisstigninger.
- 231 Med hensyn til den indbyrdes sammenhæng mellem forhøjelserne af de annoncerede priser og faktureringspriserne har Kommissionen med rette henvist til LE-rapporten, der er en analyse af udviklingen i kartonpriserne i den periode, beslutningen omhandler, og som bygger på oplysninger fra en række producenter, bl.a. sagsøgeren selv.

- 232 Tidsmæssigt bekræfter rapporten imidlertid kun til dels, at der var tale om en »tæt lineær sammenhæng«. Gennemgangen af perioden fra 1987 til 1991 omfatter tre særskilte underperioder. Under høringen for Kommissionen refererede LE-rapportens forfatter sine konklusioner således: »Der er ikke nær overensstemmelse, end ikke tidsforskudt, mellem de annoncerede prisforhøjelser og markedspriserne i begyndelsen af undersøgelsesperioden, dvs. fra 1987 til 1988. En sådan overensstemmelse finder man derimod i 1988/1989, hvorefter den ophører og senere opfører sig noget underligt [*oddly*] i perioden 1990/1991« (protokollatet af den mundtlige høring, s. 28). Han oplyste endvidere, at de tidsmæssige forskydninger havde nær sammenhæng med ændringer i efterspørgslen (jf. bl.a. protokollatet af den mundtlige høring, s. 20).
- 233 Forfatterens mundtlige konklusion svarer til analysen i rapporten, bl.a. de sammenlignende diagrammer mellem udviklingen i annoncerede priser og faktureringspriser (LE-rapporten, diagram nr. 10 og 11, s. 29). På grundlag heraf må det fastslås, at Kommissionen kun delvis har ført bevis for, at der fandtes en sådan »tæt lineær sammenhæng«, som påstået.
- 234 Kommissionen oplyste under retsmødet, at den ligeledes havde taget hensyn til en tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser, nemlig at faktureringspriserne var højere, end de ville have været uden det ulovlige samarbejde. Under henvisning til, at planlægningen af tidspunkter og den rækkefølge, hvori prisforhøjelserne skulle meddeles, blev foretaget af PWG, har Kommissionen i beslutningen anført, at »det under sådanne omstændigheder [er] utænkeligt, at den samordnede annoncering af prisforhøjelserne ingen virkning havde på de faktiske prisniveauer« (beslutningens betragtning 136, tredje afsnit). LE-rapporten indeholder (afsnit 3) imidlertid en model for udarbejdelse af prisprognoser på grundlag af objektive markedsvilkår. Det anføres i rapporten, at prisniveauet, bestemt på grundlag af objektive økonomiske forhold i perioden 1975-1991, herunder indbefattet den periode, som beslutningen omfatter, med ubetydelige afvigelser ville have udviklet sig identisk med de faktureringspriser, der anvendtes.

- 235 På trods af de anførte konklusioner giver analysen i rapporten ikke grundlag for at fastslå, at de samordnede prisinitiativer ikke gav producenterne mulighed for at opnå en højere faktureringspris end under en fri konkurrence. Som Kommissionen understregede i retsmødet, er det muligt, at de faktorer, analysen bygger på, påvirkes af det ulovlige samarbejde. Kommissionen har således med rette gjort gældende, at det ulovlige samarbejde f.eks. kunne bevirke, at virksomhedernes incitament til at nedbringe deres omkostninger var begrænset. Derimod har den ikke påvist direkte fejl i LE-rapportens analyse og har heller ikke fremlagt egne økonomiske analyser vedrørende den teoretiske udvikling i faktureringspriserne uden ulovligt samarbejde. Herefter kan dens anbringende om, at faktureringspriserne ville have været lavere, såfremt der ikke havde eksisteret et ulovligt samarbejde mellem producenterne, ikke tiltrædes.
- 236 Denne tredje form for virkninger af det ulovlige samarbejde om priser er derfor ikke bevist.
- 237 De ovenfor anførte konstateringer ændres ikke af producenternes subjektive vurdering, som Kommissionen anvender som grundlag for at antage, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til en fortegnelse over dokumenter, som den fremlagde i retsmødet. Selv om det antages, at Kommissionen kunne have underbygget sin opfattelse af, at prisinitiativerne havde succes, med dokumenter, der gav udtryk for visse producenters subjektive opfattelse, må det konstateres, at flere virksomheder, bl.a. sagsøgeren, i retsmødet med rette har henvist til talrige andre sagsakter, der viser producenternes problemer med at gennemføre de aftalte prisforhøjelser. Henset hertil er Kommissionen henvisning til producenternes egne redegørelser ikke tilstrækkelig til at begrunde den slutning, at kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.
- 238 På grundlag af det således anførte er de af Kommissionen anførte virkninger af overtrædelsen kun delvist bevist. Retten vil tage stilling til betydningen af denne konstatering for bødespørgsmålet, hvor Retten har fuld prøvelsesret, i forbindelse med vurderingen af den konstaterede overtrædelses grovhed (jf. nedenfor, præmis 262).

Anbringendets femte led om, at der er blevet taget hensyn til en forkert bruttoavance

Parternes argumenter

- 239 Sagsøgeren har gentaget, at Kommissionen med urette antog, at virksomhederne inden for kartonsektoren opnåede en bruttoavance på 20% i perioden 1986 til 1991. Kommissionen undlod nemlig i denne forbindelse at tage hensyn til de betydelige kapitalomkostninger inden for sektoren (jf. ovenfor, præmis 216). Selv om det ikke udtrykkeligt fremgår af beslutningen, at der blev taget hensyn hertil ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau, må det antages, at den pågældende fejl spillede en væsentlig rolle, da der flere gange henvises til den pågældende bruttoavance i beslutningen. Desuden er hensynet til den økonomiske fordel, som selskaberne har draget af deres konkurrencebegrænsende adfærd, ifølge Kommissionen selv en afgørende faktor ved bødeudmålingen (*XXI beretning om konkurrencepolitikken*, punkt 139). Den pågældende fejl bør føre til en væsentlig nedsættelse af bøden.
- 240 Kommissionen har anført, at der ikke blev taget hensyn til kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance ved bødeudmålingen. I *XXI beretning om konkurrencepolitikken* nævner Kommissionen blot de generelle kriterier, der kan anvendes ved udmålingen af en bøde. Kommissionen har endelig understreget, at angivelserne vedrørende bruttoavancen i beslutningens betragtning 16 er korrekte, idet de er taget fra LE-rapporten.

Rettens bemærkninger

- 241 Det må konstateres, at kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance ikke er blandt de faktorer, Kommissionen tog hensyn til ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau og de individuelle bøder (jf. beslutningens betragtning 167, 168 og 169).

- 242 Under alle omstændigheder fremgår det af beslutningens betragtning 16, sidste afsnit, at angivelserne vedrørende kartonproducenternes gennemsnitlige bruttoavance var taget fra LE-rapporten. Det fremgår ligeledes (fodnote 1), at Kommissionen var bekendt med, at denne gennemsnitlige bruttoavance var beregnet uden hensyn til amortisering af kapitalomkostningerne.
- 243 Det følger heraf, at sagsøgerens argument om, at Kommissionen baserede sig på en forkert definition af kartonproducenternes fortjeneste, savner ethvert grundlag.
- 244 Anbringendets femte led kan således ikke tiltrædes.
- 245 Anbringendet må herefter i det hele forkastes.

B — *Anbringenderne om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 og om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet med hensyn til det generelle bødeniveau*

Parternes argumenter

- 246 Sagsøgeren har anerkendt, at Kommissionen er berettiget til at forhøje det generelle bødeniveau i en beslutning i forhold til sin tidligere praksis, såfremt den finder det nødvendigt for at forstærke bødernes forebyggende virkning (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80, 101/80, 102/80 og 103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, Sml. s. 1825, præmis 108, og dommen i sagen *ICI mod Kommissionen*, a.st.). Kommissionen har imidlertid tilsidesat trak-

tatens artikel 190 og ligebehandlingsprincippet i det foreliggende tilfælde, idet den har forhøjet bødeniveauet vilkårligt uden at angive nogen begrundelse herfor.

- 247 Sagsøgeren har dernæst sammenlignet grundsætserne for bøderne (7,5% af omsætningen på Fællesskabets kartonmarked i 1990 for de »almindelige medlemmer« og 9% for de påståede »hovedmænd«) og det samlede bødebeløb med Kommissionens beslutninger i tidligere sager (jf. f.eks. Kommissionens beslutning 86/398/EØF af 23.4.1986 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31.149 — Polypropylen, EFT L 230, s. 1, herefter »polypropylenbeslutningen«) og Kommissionens beslutning 89/191/EØF af 21.12.1988 vedrørende en procedure i henhold til EØF-traktatens 85 (IV/31.866, LdPE, EFT 1989 L 74, s. 21)). Sagsøgeren konkluderer på baggrund heraf, at de grundsætser for bøderne, der er anvendt i nærværende sag, er væsentligt højere end de tidligere anvendte sætser, og at satsen for de påståede »hovedmænd« er næsten fordoblet. Det samlede bødebeløb ligger også langt over niveauet for tidligere bøder.
- 248 Sagsøgeren har endvidere under henvisning til den beslutning, der var genstand for Rettens dom af 21. februar 1998 i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen (sag T-29/92, Sml. II, s. 289), bestridt, at den i nærværende sag omhandlede adfærd kan betragtes som særlig grov i forhold til de sager, Kommissionen tidligere har skullet tage stilling til.
- 249 En sammenligning med bødeniveauet i Kommissionens beslutning 94/815/EF af 30. november 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag nr. IV/33.126 og 33.322 — Cement, EFT L 343, s. 1) bekræfter ligeledes, at overtrædelsens grovhed er bedømt forkert.
- 250 Sagsøgeren konkluderer, at niveauet for de i nærværende sag pålagte bøder udgør en betydelig, for ikke at sige utilbørlig forhøjelse i forhold til niveauet i lignende

sager. Selskabet har understreget, at det kommissionsmedlem, der er ansvarlig for konkurrencespørgsmål, i en tale den 16. september 1994 gav udtryk for, at Kommissionen i nærværende sag havde forhøjet bøderne betydeligt i forhold til sin tidligere praksis.

- 251 Selv hvis det antages, at Kommissionen ikke generelt har pligt til at give en detaljeret begrundelse for sine beslutninger om bøder, skal den angive grundene til, at den på eklatant vis har fraveget sin hidtidige bødepraksis (jf. i samme retning Domstolens dom af 26.11.1975, sag 73/74, *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen*, Sml. s. 1491, præmis 30-33, og Rettens dom af 27.10.1994, sag T-34/92, *Fiataagri og New Holland Ford mod Kommissionen*, Sml. II, s. 905, præmis 35).
- 252 Sagsøgeren har endelig gjort gældende, at der er sket en tilsidesættelse af artikel 6 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder af 4. november 1950, som fastslår en ret til domstolsprøvelse, idet det kun gennem større transparens kan undersøges, om Kommissionen i et bestemt tilfælde har overholdt ligebehandlingsprincippet.
- 253 Kommissionen har henvist til, at den i medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan pålægge virksomheder bøder på op til 10% af deres samlede årlige omsætning. Den sats, der er anvendt i det foreliggende tilfælde, ligger klart inden for de i forordningen fastsatte grænser, idet der kun er taget hensyn til omsætningen i forbindelse med salg af karton inden for Fællesskabet.

- 254 Kommissionen har endvidere anført, at den til enhver tid kan forhøje bødeniveauet inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik, f.eks. for at sikre bødernes forebyggende virkning (dommen i sagen *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, a.st., præmis 106-109). Den er herved ikke bundet af sine tidligere beslutninger (dommen i sagen *ICI mod Kommissionen*, a.st., præmis 382 og 385), og det har således ingen betydning, om det foreliggende tilfælde kan sammenlignes med tidligere sager, eller om Kommissionen har forhøjet det generelle bødeniveau betydeligt. Under alle omstændigheder er bødeniveauet hverken blevet forhøjet vilkårligt eller betydeligt i forhold til de tidligere sager.
- 255 Kommissionen har endelig anført, at den med rette anså den konstaterede overtrædelse for at være særlig grov.

Rettens bemærkninger

- 256 I medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder, der forsætligt eller uagtsomt overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 ECU, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen. Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal der tages hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed. Det fremgår således af Domstolens praksis, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, *SPO m.fl. mod Kommissionen*, Sml. I, s. 1611, præmis 54).

257 I den foreliggende sag har Kommissionen fastsat det generelle bødeniveau under hensyn til overtrædelsens varighed (beslutningens betragtning 167) samt ud fra følgende overvejelser (betragtning 168):

»— Hemmelige aftaler om prisfastsættelse og opdeling af markeder er efter selvederes beskaffenhed stærkt konkurrencebegrænsende.

— Kartellet dækkede stort set hele Fællesskabets område.

— EF-markedet for karton er en betydningsfuld industrisektor, der repræsenterer indtil 2,5 mia. ECU hvert år.

— De virksomheder, der deltog i overtrædelsen, tegner sig for stort set hele markedet.

— Kartellet blev drevet i form af et system med regelmæssige, institutionaliserede møder, som havde til formål at regulere markedet for karton i EF i de mindste enkeltheder.

— Der blev taget omhyggelige skridt til at skjule den sande beskaffenhed og det sande omfang af de hemmelige aftaler (manglen på officielle mødereferater eller dokumentation vedrørende PWG og JMC; deltagerne blev tilskyndet til ikke at tage referat; tidspunkterne for og rækkefølgen, i hvilken prisstigningerne blev annonceret, blev iscenesat, således at man var i stand til at hævde, at man blot 'fulgte efter', osv.).

— Kartellet var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål.«

- 258 Retten bemærker endvidere, at det er ubestridt, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende.
- 259 Det understreges for det første, at Kommissionen ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau kan tage hensyn til, at åbenbare overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler fortsat er relativt hyppige, hvorfor den har adgang til at forhøje bødeniveauet for at forstærke deres forebyggende virkning. Den omstændighed, at Kommissionen tidligere har pålagt bøder af en bestemt størrelsesorden i tilfælde af visse typer overtrædelser, kan ikke berøve den mulighed for at forhøje dette niveau inden for de i forordning nr. 17 angivne rammer, hvis det er nødvendigt for at gennemføre Fællesskabets konkurrencepolitik (jf. bl.a. dommene i sagerne *Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen*, a.st., præmis 105-108, og *ICI mod Kommissionen*, a.st., præmis 385).
- 260 Kommissionen har for det andet med rette hævdet, at der som følge af sagens særlige omstændigheder ikke kan foretages en umiddelbar sammenligning mellem det generelle bødeniveau i denne beslutning og det bødeniveau, Kommissionen har anvendt i sin hidtidige beslutningspraksis, herunder navnlig i polypropylen-beslutningen, som efter Kommissionens egen opfattelse er den, der bedst kan sammenlignes med den foreliggende sag. Til forskel fra polypropylen-beslutningen er der i den foreliggende sag generelt ikke taget hensyn til formildende omstændigheder ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau. Som Retten har fastslået ovenfor, må det i øvrigt anses for en særligt skærpene omstændighed ved denne overtrædelse i forhold til de hidtidige overtrædelser, som Kommissionen har konstateret, at virksomhederne tog omhyggelige skridt for at skjule overtrædelsen.
- 261 Retten lægger for det tredje vægt på, at overtrædelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var langvarig og åbenbar, uanset den advarsel, der må antages at ligge i Kommissionen hidtidige beslutningspraksis, herunder polypropylen-beslutningen.

262 Af disse grunde finder Retten, at de kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, i tilstrækkeligt omfang angiver grundene til det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat, og kan begrunde et sådant niveau. Retten har ganske vist fastslået, at virkningerne af det ulovlige samarbejde om priser, som Kommissionen har taget i betragtning ved den generelle bødeudmåling, kun delvis er bevist. Når henses til de ovenfor anførte betragtninger, er dette forhold imidlertid ikke af væsentlig betydning ved bedømmelsen af overtrædelsens grovhed. Den omstændighed, at virksomhederne faktisk annoncerede de aftalte prisforhøjelser, og at de annoncerede priser dannede grundlag for fastsættelsen af de individuelle faktureringspriser, er i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at såvel formålet med som virkningen af det ulovlige samarbejde om priser var at skabe en alvorlig konkurrencebegrænsning. Retten, der har fuld prøvelsesret, finder derfor ikke, at der er grundlag for en nedsættelse af det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat, når henses til de virkninger af overtrædelsen, der er konstateret.

263 Kommissionen kan endelig ikke ved fastsættelsen af det generelle bødeniveau i denne sag anses for at have fraveget sin hidtidige beslutningspraksis i et sådant omfang, at den skulle have begrundet sin vurdering af overtrædelsens grovhed nærmere (jf. bl.a. dommen i sagen *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen*, a.st., præmis 31).

264 Anbringendet kan således ikke tiltrædes.

C — Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 i forbindelse med fastsættelsen af de individuelle bøder

Parternes argumenter

265 Sagsøgeren har gjort gældende, at den i beslutningens betragtning 169 foretagne opregning af de kriterier, der blev lagt til grund for fastsættelsen af de individuelle bøder, ikke i sig selv udgør en tilstrækkelig begrundelse. Beslutningen giver således

intet grundlag for at afgøre, hvorledes de forskellige bøder er kommet i stand, eller for at undersøge, om den foretagne sondring mellem de forskellige virksomheder med hensyn til bøderne er berettiget. Der må på dette punkt kræves en særlig udførlig begrundelse, når der — som i det foreliggende tilfælde — er urimelig stor forskel på behandlingen af de enkelte virksomheder. Navnlig såfremt visse af de omstændigheder, Kommissionen lagde til grund, ikke forelå, forudsætter en domstolsprøvelse af de individuelle bøder, at Retten er bekendt med, hvilken betydning Kommissionen tillagde hver enkelt af de omstændigheder, den betragtede som skærpende. Dette er så meget mere nødvendigt, når der — som i det foreliggende tilfælde — findes holdepunkter for, at de virksomheder, som ikke gav afkald på deres ret til at forsvare sig mod Kommissionens beskyldninger, blev pålagt en meget større bøde.

266 Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen har anerkendt nødvendigheden af en mere udførlig begrundelse for dens forskellige behandling af virksomhederne, idet den under en pressekonference den 13. juli 1994 gav oplysninger herom og endog afslørede den matematiske formel, som den angiveligt ikke anvendte. Begrundelsen skal imidlertid gives i selve beslutningen.

267 Sagsøgeren har endelig anført, at beslutningen ikke angiver grundene til, at Kommissionen fandt, at der ikke skulle gives sagsøgeren en bødenedsættelse, selv om sagsøgeren i sit svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste faktiske forhold, Kommissionen lagde til grund. Kommissionen burde i beslutningen have angivet, hvilke faktiske forhold de virksomheder, der fik deres bøder nedsat, havde anerkendt eller undladt at bestride under den administrative procedure.

268 Kommissionen er af den opfattelse, at beslutningen i tilstrækkeligt omfang redegør for de grunde, der var afgørende for fastsættelsen af hver enkelt virksomheds bøde. De i beslutningens betragtning 169 opregnede kriterier må ses i sammenhæng med alle beslutningens begrundelser (dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 355). Beslutningen indeholder netop talrige oplysninger vedrørende den

individuelle vurdering, der blev anlagt i relation til sagsøgeren (f.eks. betragtning 8, 9, 36 ff. og 170-173).

269 Kommissionen har bestridt, at den i beslutningen indeholdte begrundelse ikke giver mulighed for en domstolsprøvelse af, om proportionalitetsprincippet er overholdt. Efter Kommissionens opfattelse går sagsøgeren åbenbart fejlagtigt ud fra, at bøderne blev fastsat efter en matematisk formel, hvilket imidlertid ikke er tilfældet. Den anvendte grundsats blev nemlig ændret under hensyntagen til den enkelte virksomheds særlige situation. I øvrigt er omsætningerne forretningshemmeligheder, som Kommissionen ikke må afsløre.

270 Hvad angår de nedsættelser, der blev givet for samarbejde med Kommissionen, har Kommissionen anført, at beslutningen indeholder en sammenfatning af de forskellige virksomheders forsvar (betragtning 107-110) og af Kommissionens vurdering heraf (betragtning 111-115). Med hensyn til sagsøgeren fremgår det af betragtning 108 og 114, at Kommissionen anså selskabets bemærkninger for at være materielt forkerte på afgørende punkter, og at sagsøgeren derfor ikke kunne anses for at have tilstået noget (jf. også betragtning 172). Sagsøgeren kunne således vurdere, om selskabet i forhold til de andre virksomheder blev behandlet objektivt og uden diskriminering.

271 Kommissionen har endelig henvist til, at begrundelsen vedrørende beregningen af de individuelle bøder fuldt ud kan sammenlignes med den, der blev givet i polypropylen-beslutningen, som blev anset for at være tilstrækkelig begrundet (dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 353 og 354).

Rettens bemærkninger

- 272 Retten har allerede erindret om formålet med pligten til at begrunde en individuel beslutning (jf. ovenfor, præmis 42).
- 273 Omfanget af begrundelsespligten skal, for så vidt angår en beslutning som den foreliggende, hvorved flere virksomheder pålægges bøder for en overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, afgøres under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal fastslås på grundlag af en lang række forhold (jf. ovenfor, præmis 256).
- 274 Ved udmålingen af de enkelte bøder har Kommissionen et vist skøn, og det kan derfor ikke antages, at den er forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel (jf. i samme retning Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 59).
- 275 De kriterier, der er lagt til grund ved fastsættelsen af det generelle og det individuelle bødeniveau, fremgår af henholdsvis beslutningens betragtning 168 og 169. I relation til de individuelle bøder har Kommissionen endvidere i beslutningens betragtning 170 anført, at de virksomheder, der havde deltaget i PWG's møder, som udgangspunkt er blevet anset for kartellets »hovedmænd«, mens de øvrige virksomheder er blevet anset for »almindelige medlemmer«. I beslutningens betragtning 171 og 172 hedder der endelig, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på.

- 276 Det fremgår af Kommissionens skriftlige indlæg for Retten samt af dens svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at bøderne blev beregnet på grundlag af den enkelte virksomheds omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. Der blev således pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af virksomhedens individuelle omsætning og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende. Kommissionen har endelig taget hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen. To virksomheder var af denne grund berettiget til en nedsættelse med to tredjedele af bødernes pålydende, mens de øvrige virksomheder var berettigede til en nedsættelse med en tredjedel.
- 277 Det fremgår endvidere af en tabel, som Kommissionen har fremlagt, og som indeholder oplysninger vedrørende fastsættelsen af de enkelte bøder, at selv om bøderne ikke er blevet fastsat på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de ovenfor anførte kriterier, er der konsekvent taget hensyn hertil ved bødeberegningen.
- 278 Det fremgår imidlertid ikke af beslutningen, at bøderne er blevet beregnet på grundlag af de enkelte virksomheders omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990. De anvendte grundsætser på henholdsvis 9% for de virksomheder, der anses for kartellets »hovedmænd«, og 7,5% for »almindelige medlemmer«, fremgår heller ikke af beslutningen. Endvidere er de nedsættelser, som Rena og Stora blev indrømmet tillige med otte andre virksomheder, heller ikke nævnt.
- 279 Det bemærkes herefter for det første, at beslutningens betragtning 169-172 indeholder relevante og tilstrækkelige oplysninger om de hensyn, der er lagt til grund ved bedømmelsen af grovheden og varigheden af den overtrædelse, der er begået af den enkelte virksomhed, når henses til beslutningens detaljerede fremstilling af de faktiske omstændigheder, der gøres gældende mod hver enkelt af beslutningens adressater (jf. i samme retning Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 264). Desuden gør angivelsen af de

kriterier, der begrundede bødenedsættelserne, og opregningen af de virksomheder, der opnåede sådanne nedsættelser (betragtning 171 og 172), det muligt at forstå Kommissionens ræsonnement. Kommissionen havde derfor ikke pligt til at redegøre nærmere for den individuelle anvendelse af disse kriterier.

280 Når bøderne som i den foreliggende sag udmåles under konsekvent hensyntagen til visse nærmere kriterier, ville en angivelse af de enkelte kriterier i beslutningen give virksomhederne bedre mulighed for at vurdere, dels om Kommissionen har begået fejl ved fastsættelsen af de individuelle bøder, dels om den individuelle bøde er begrundet ud fra de generelt anvendte kriterier. I den foreliggende sag ville den omstændighed, at beslutningen havde indeholdt oplysninger om de relevante kriterier, dvs. den omsætning, der er lagt til grund, referenceåret, den anvendte grund-sats og bødereduktionssatserne, ikke have medført en indirekte offentliggørelse af den nøjagtige omsætning i de virksomheder, som beslutningen var rettet til, hvorved traktatens artikel 214 kunne være overtrådt. Som Kommissionen selv har anført, er størrelsen af de endelige, individuelle bøder ikke fremkommet på grundlag af en strengt matematisk anvendelse af de anførte kriterier.

281 Kommissionen har i øvrigt under retsmødet vedgået, at der ikke var noget til hinder for, at den i beslutningen kunne have anført de kriterier, som den konsekvent havde lagt til grund, og som var blevet offentliggjort under en pressekonference, der fandt sted samme dag, som beslutningen blev vedtaget. I denne forbindelse bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at begrundelsen for en beslutning skal findes i selve beslutningens tekst, samt at efterfølgende forklaringer fra Kommissionen ikke kan tillægges betydning, medmindre der foreligger særlige omstændigheder (jf. Rettens dom af 2.7.1992, sag T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, Sml. II, s. 1931, præmis 131, og i samme retning Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439, præmis 136).

282 Uanset disse konstateringer bemærkes, at begrundelsen for bødeudmålingen i beslutningens betragtning 169-172 er mindst lige så detaljeret som begrundelsen i

tidligere kommissionsbeslutninger vedrørende lignende overtrædelser. Selv om anbringendet om manglende begrundelse vedrører en ufravigelig retsgrundsætning, havde Fællesskabets retsinstanser ikke, da beslutningen blev vedtaget, kritiseret Kommissionens begrundelsespraksis med hensyn til de bøder, der pålægges. Først ved dom af 6. april 1995 (sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 142) samt i to andre domme af samme dato (sag T-147/89, Société métallurgique de Normandie mod Kommissionen, Sml. II, s. 1057 — offentliggjort i sammendrag — og sag T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mod Kommissionen, Sml. II, s. 1191 — offentliggjort i sammendrag) understregede Retten for første gang, at det ville være ønskeligt, at virksomhederne kunne få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være forpligtet til at anlægge sag ved Fællesskabets retsinstanser til prøvelse af Kommissionens beslutning.

283 Det følger heraf, at når Kommissionen i en beslutning konstaterer, at konkurrencereglerne er blevet overtrådt, og pålægger de virksomheder, der har medvirket, bøder, skal den, hvis den ved bødefastsættelsen konsekvent har taget hensyn til visse grundlæggende omstændigheder, anføre disse i selve beslutningens tekst, således at beslutningens adressater har mulighed for at efterprøve, om bødeniveauet er korrekt og vurdere, om der eventuelt skulle foreligge forskelsbehandling.

284 Under de særlige omstændigheder, der er nævnt ovenfor i præmis 282, og i betragtning af, at Kommissionen under sagens behandling har vist vilje til at fremlægge alle relevante oplysninger vedrørende bødeberegningen, kan den omstændighed, at bødeberegningen ikke specielt er begrundet i beslutningen i nærværende tilfælde, ikke anses for en sådan tilsidesættelse af begrundelsespligten, at det kan begrunde, at de pålagte bøder annulleres helt eller delvist.

285 Dette anbringende kan derfor ikke tiltrædes.

D — *Anbringendet om, at sagsøgeren fejlagtigt blev betragtet som »hovedmand« i kartellet*

Parternes argumenter

286 Sagsøgeren har gjort gældende, at Kommissionen med urette betragtede selskabet som en af kartellets »hovedmænd«. Kommissionen baserede denne konstatering på ét enkelt forhold, nemlig at selskabet var repræsenteret i PWG (beslutningens betragtning 170). Dette kan imidlertid ikke være tilstrækkeligt, da Kommissionen ikke har forklaret, hvorfor virksomhederne Weig og KNP — som også var repræsenteret i PWG — ikke blev betragtet som »hovedmænd«.

287 Det er heller ikke berettiget at betragte sagsøgeren som en af »hovedmændene«, fordi selskabet var formand for PWG i mindre end et halvt år.

288 Sagsøgeren bestrider, at deltagerne i PWG's møder var de »drivende kræfter« bag kartellet. Alle deltagerne i møderne i PG Paperboard's forskellige organer deltog i alle de drøftelser, der kan anses for at have været i strid med traktatens artikel 85. Desuden har Kommissionen selv anført, at alle PG Paperboard's organer udøvede funktioner, der indgik i en fælles overordnet plan med henblik på at begrænse konkurrencen, og at alle virksomhederne deltog i dette overordnede system.

289 Kommissionen har gjort gældende, at sagsøgeren må betragtes som en af kartellets »hovedmænd« som følge af selskabets deltagelse i møderne i PWG, som er det organ, hvor de væsentligste beslutninger om prisinitiativerne og om princippet »pris frem for mængde« blev truffet (beslutningens betragtning 36-40). Desuden

må sagsøgeren anses for at have spillet en særlig aktiv rolle i PWG, da selskabet i længere tid var formand for organet.

Rettens bemærkninger

- 290 Det fremgår af Rettens bemærkninger vedrørende sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningens artikel 1, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for karakteren af PWG's funktioner, således som de er beskrevet i beslutningen. Der er ligeledes ført bevis for den rolle, virksomhederne i organet havde, særlig i slutningen af 1987.
- 291 Kommissionen har således med føje kunnet lægge til grund, at de virksomheder, herunder sagsøgeren, der deltog i organets møder, måtte anses for »hovedmænd« i den konstaterede overtrædelse, og at de derfor måtte bære et særligt ansvar (jf. beslutningens betragtning 170, første afsnit). Det skal herved understreges, at Kommissionens kriterium for at betegne virksomhederne som »hovedmænd« ikke var, at de var formand for PWG, men at de deltog i dette organs møder.
- 292 Det er i denne sag ubestridt, at sagsøgeren deltog i møderne i PWG fra oprettelsen af organet. Endvidere har selskabet på ingen måde påvist, at det skulle have haft en særlig passiv rolle i PG Paperboard's organer.
- 293 Påstanden om, at alle de virksomheder, der deltog i møderne i PG Paperboard's forskellige organer, må betragtes som ansvarlige for overtrædelsen, kan, selv hvis den antages at være korrekt, ikke ændre noget ved, at virksomhederne i PWG

spillede en særlig rolle ved tilrettelæggelsen og gennemførelsen af de ulovlige handlinger.

294 Endelig finder Retten, at beslutningen giver tilstrækkeligt grundlag for at vurdere KNP's og Weig's rolle. Det fremgår således af betragtning 170, andet afsnit, at KNP kun blev betragtet som »hovedmand« i kartellet i det tidsrum, hvori det var medlem af PWG, dvs. i kortere tid end selskabets deltagelse i kartellet. Desuden giver Kommissionen udtryk for, at den tog hensyn til, at Weig, selv om selskabet var medlem af PWG, ikke syntes at have spillet nogen betydningsfuld rolle i forbindelse med fastlæggelsen af kartellets politik (betragtning 170, tredje afsnit). Sagsøgerens påstand om, at selskabet blev diskrimineret i forhold til de nævnte virksomheder, savner således ethvert grundlag.

295 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

E — *Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion*

Parternes argumenter

296 Sagsøgeren har gjort gældende, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. Selskabets bøde blev forhøjet med 50%, fordi det bestred visse af Kommissionens beskyldninger. Selskabet blev således pålagt en hårdere sanktion, fordi det ikke gav afkald på at udøve sin ret til kontradiktion.

- 297 Sagsøgeren har påberåbt sig Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, hvorefter det er i strid med artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention at udøve nogen form for pression mod virksomhederne for at få dem til at afstå fra at bestride de beskyldninger, der rettes mod dem, med henblik på at opnå en bødenedsættelse (Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 27.2.1980, Deweer, serie A, nr. 35, præmis 41- 47, og af 25.2.1993, Funke, serie A, nr. 256-A, præmis 44). Endvidere har Menneskerettighedsdomstolen fastslået, at de undersøgende myndigheder også i konkurrencesager mod virksomheder har pligt til at overholde de proceduremæssige garantier, der er opregnet i artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention, herunder formodningen om uskyldighed (Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol dom af 8.6.1976, Engel m.fl., serie A, nr. 22, af 21.2.1984, Öztürk, serie A, nr. 73, Deweer-dommen, a.st., og Den Europæiske Menneskerettighedskommissions udtalelse i sagen Stenuit mod Den Franske Stat, nr. 11598/85, beretning af 30.5.1991, serie A, nr. 232-A).
- 298 Sagsøgeren har henvist til, at retten til kontradiktion er anerkendt som et generelt fællesskabsretligt princip, som indebærer, at der ikke må udøves tvang mod virksomhederne for at få dem til at anerkende rigtigheden af de klagepunkter, der er fremført imod dem (Domstolens dom af 18.10.1989, sag 374/87, Orkem mod Kommissionen, Sml. s. 3283, præmis 35). Det er nærmere blevet fastslået, at artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention finder anvendelse under den administrative procedure for Kommissionen (samme dom, præmis 30).
- 299 Under den administrative procedure for Kommissionen blev der ifølge sagsøgeren fremsat trusler mod virksomhederne for at tvinge dem til at undlade at bestride Kommissionens påstande. Kommissionen har anerkendt, at den under den administrative procedure over for virksomhederne gav udtryk for, at der ved bødeudmålingen ville blive taget hensyn til et samarbejde fra deres side.
- 300 Endvidere udgør det en tilsidesættelse af sagsøgerens ret til kontradiktion, at sel-skabet ikke fik adgang til indlæggene fra de virksomheder, som opnåede en bødenedsættelse, fordi de ikke bestred de væsentligste faktiske forhold, som Kommissionen lagde til grund. Under disse omstændigheder havde sagsøgeren ikke

mulighed for at vurdere, om de pågældende virksomheder faktisk havde undladt at bestride de væsentligste forhold, og dermed om selskabet blev diskrimineret i forhold til disse virksomheder.

- 301 Kommissionen har anført, at den er berettiget til at nedsætte bøder under hensyntagen til et aktivt samarbejde fra virksomhedernes side (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-12/89, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 907, præmis 341 og 342, og dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393). En sådan bødenedsættelse kan ikke betragtes som en tilsidesættelse af de pågældende virksomheders ret til kontradiktion, medmindre Kommissionen truer med at pålægge de virksomheder, der ikke tilstår overtrædelserne, større bøder.
- 302 Kommissionen har på ingen måde udøvet pression mod sagsøgeren for at få selskabet til at afstå fra at bestride rigtigheden af klagepunkterne. Den har tilbudt sagsøgeren en mulighed for en bødenedsættelse på samme vilkår som dem, der blev tilbudt alle de øvrige involverede virksomheder.
- 303 Sagsøgerens argumenter baseret på Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis og dommen i sagen Orkem mod Kommissionen er irrelevante. Det fremgår i øvrigt udtrykkeligt af sidstnævnte dom (præmis 30), at den europæiske menneskerettighedskonvention er uden betydning for det her omhandlede spørgsmål.
- 304 Kommissionen har endelig understreget, at den ikke under den administrative procedure har pligt til at meddele, hvilke kriterier den har til hensigt at benytte ved bødens fastsættelse (Domstolens dom af 9.11.1983, sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 17 ff.), men at den alene behøver at angive disse kriterier i selve beslutningen. Det er således tilstrækkeligt, at der i beslutningen redegøres for, i hvilket omfang de forskellige virksomheder har samarbejdet.

Retten's bemærkninger

- 305 Kommissionen fastsatte det generelle bødeniveau ud fra de overvejelser, der er nævnt i betragtning 167 og 168. Det er i øvrigt ubestridt, at der blev pålagt bøder, der for »hovedmændene« i kartellet som udgangspunkt var på 9% af omsætningen på kartonmarkedet i Fællesskabet i 1990 i de virksomheder, beslutningen var rettet til, og på 7,5% for de øvrige virksomheders vedkommende.
- 306 De kriterier, der er anført i beslutningens betragtning 168, findes at kunne begrunde det generelle bødeniveau, som Kommissionen har fastsat (jf. ovenfor, præmis 262).
- 307 Betragtning 169-172 angiver de faktorer, Kommissionen lagde vægt på ved fastsættelsen af den enkelte virksomheds bøde. Det hedder nærmere i betragtning 171 og 172, at Rena og Stora bør pålægges betydeligt mindre bøder som følge af deres aktive samarbejde med Kommissionen, samt at otte andre virksomheder ligeledes er berettiget til en relativt mindre nedsættelse, fordi de i deres svar på meddelelsen af klagepunkter ikke bestred de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionens klagepunkter støttedes på. Kommissionen har endvidere under sagen for Retten bl.a. forklaret, at den tog hensyn til den samarbejdsvilje, som bestemte virksomheder havde udvist under proceduren for Kommissionen, idet to virksomheder fik deres bøde nedsat med to tredjedele, mens de øvrige virksomheder opnåede en nedsættelse med en tredjedel.
- 308 Eftersom det af Kommissionen fastlagte generelle bødeniveau må anses for at være berettiget ud fra de i beslutningen opregnede kriterier, må det konstateres, at Kommissionen, som anført i beslutningen, faktisk foretog en nedsættelse af virksomhedernes bøde, når de havde udvist samarbejdsvilje under den administrative procedure. Sagsøgerens argument om, at Kommissionen forhøjede bøderne for de virksomheder, der havde udøvet deres ret til kontradiktion, kan således ikke tiltrædes.

- 309 Det bemærkes i denne forbindelse, at såfremt retten til kontradiktion under den administrative procedure for Kommissionen udøves ved, at det undlades at besvare meddelelsen af klagepunkter, ved at det undlades at tage stilling til de faktiske påstande i svaret på meddelelsen af klagepunkter, eller ved at de i meddelelsen af klagepunkter indeholdte faktiske påstande i det væsentlige eller i det hele bestrides, kan dette ikke begrunde en bødenedsættelse for samarbejde under den administrative procedure. Der er nemlig kun grundlag for en sådan bødenedsættelse, hvis den pågældende adfærd har gjort det lettere for Kommissionen at konstatere og bringe en overtrædelse til ophør (jf. dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393). Under disse omstændigheder kan en virksomhed, der udtrykkeligt erklærer, at den ikke bestrider de faktiske forhold, som Kommissionen lægger vægt på over for den, antages at have bidraget til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler.
- 310 Hvad endelig angår artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention skal det bemærkes, at Domstolen, i modsætning til hvad sagsøgeren gør gældende, ikke i sagen Orkem mod Kommissionen fastslog, at den nævnte bestemmelse finder anvendelse under den administrative procedure for Kommissionen, men blot nævnte muligheden for en sådan anvendelse i det konkrete tilfælde, således som det fremgår af selve dommens ordlyd (præmis 30).
- 311 Det skal i denne forbindelse understreges, at Retten ikke er kompetent til at vurdere lovligheden af en konkurrenceretlig undersøgelse i forhold til bestemmelserne i den europæiske menneskerettighedskonvention, da disse ikke umiddelbart er en del af fællesskabsretten.

- 312 Det fremgår imidlertid af fast retspraksis, at grundrettighederne hører til de almindelige retsgrundsætninger, som Fællesskabets retsinstanser skal beskytte (jf. bl.a. Domstolens udtalelse 2/94 af 28.3.1996, Sml. I, s. 1759, præmis 33, og Domstolens dom af 29.5.1997, sag C-299/95, Kremzow, Sml. I, s. 2629, præmis 14). I den forbindelse lægger Domstolen og Retten de fælles forfatningsmæssige traditioner i medlemsstaterne til grund samt de anvisninger i form af internationale traktater om beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har været med til at udarbejde, eller som de senere har tiltrådt. Den europæiske menneskerettighedskonvention er herved af særlig betydning (Domstolens dom af 15.5.1986, sag 222/84, Johnston, Sml. s. 1651, præmis 18, og Kremzow-dommen, præmis 14). Endvidere fremgår det af artikel F, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union, at »Unionen respekterer de grundlæggende rettigheder, således som de garanteres ved [den europæiske menneskerettighedskonvention] ... og således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, som generelle principper for fællesskabsretten«.
- 313 Det skal herefter undersøges, om Kommissionen på baggrund af det således anførte har tilsidesat det grundlæggende princip i Fællesskabets retsorden om ret til kontradiktion (dommen i sagen Michelin mod Kommissionen, a.st., præmis 7) ved under den administrative procedure for Kommissionen at have udøvet ulovlig pression mod sagsøgeren for at få denne til at anerkende de faktiske forhold, der var lagt til grund i meddelelsen af klagepunkter.
- 314 Den blotte omstændighed, at det over for en virksomhed, der er involveret i undersøgelsen, under den administrative procedure tilkendes, at der vil være mulighed for en bødenedsættelse, såfremt de faktiske forhold i det væsentlige eller i det hele anerkendes, uden at nedsættelsens omfang præciseres, kan ikke udgøre pression mod den pågældende virksomhed.
- 315 Under alle omstændigheder har sagsøgeren ikke forklaret, hvorfor det af Kommissionen under den administrative procedure fremsatte tilbud om en bødenedsættelse udgjorde en sådan pression mod selskabet, at det var tvunget til at anerkende de væsentligste faktiske forhold, der var lagt til grund i meddelelsen af klagepunkter. Det skal i denne forbindelse i øvrigt bemærkes, at sagsøgeren udøvede sin ret til

kontradiktion under den administrative procedure, idet selskabet faktisk bestred de væsentligste af de faktiske forhold, Kommissionen baserede sine klagepunkter på. Sagsøgerens argument må derfor forkastes.

- 316 Endelig har sagsøgeren ikke forklaret, hvorledes princippet om formodning om uskyldighed skal være blevet tilsidesat.
- 317 Sagsøgerens argument om, at selskabet ikke kunne vurdere, om det blev behandlet anderledes end de andre virksomheder, der var berørt af undersøgelsen, vil blive behandlet i forbindelse med anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet (jf. nedenfor, præmis 334 og 335).
- 318 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

F — Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, for så vidt som sagsøgeren ikke opnåede en bødenedsættelse

Parternes argumenter

- 319 Sagsøgeren har gjort gældende, at selskabet blev diskrimineret i forhold til de virksomheder, hvis bøde blev nedsat, fordi de ikke bestred de væsentligste faktiske forhold, Kommissionen lagde til grund (beslutningens betragtning 172).

- 320 Det fremgår af en skrivelse af 27. april 1994 fra Kommissionen, at denne krævede af sagsøgeren, at selskabet for at opnå en nedsættelse skulle anerkende, at klagepunkterne var materielt korrekte, hvorimod Kommissionen kun krævede af de andre virksomheder, at de ikke bestred substansen i de faktiske forhold.
- 321 Sagsøgeren bestred ikke substansen i de faktiske forhold, Kommissionen lagde til grund, hvorfor der burde være givet selskabet en bødenedsættelse. Selskabet har hele tiden anerkendt, at det deltog i drøftelser om priser og prisforhøjelser, og endog erklæret, at sådanne drøftelser efter retspraksis udgør en samordnet praksis, der er i strid med traktatens artikel 85. Desuden anerkendte Kommissionen udtrykkeligt sagsøgerens samarbejde i de individuelle redegørelser, der var vedlagt meddelelsen af klagepunkter.
- 322 Sagsøgeren kunne ikke anerkende rigtigheden af Kommissionens vurdering af de faktiske omstændigheder, bl.a. for så vidt angår påstandene om, at der fandtes pris-aftaler og et perfekt organiseret kartel, fordi der kunne være blevet anlagt erstatningssager mod selskabet ved de nationale domstole.
- 323 Sagsøgeren gør gældende, at selskabet samarbejdede aktivt med Kommissionen, idet det bl.a. sammen med visse andre virksomheder foreslog en proceduremæssig løsning bestående i at give afkald på at anlægge retssag til gengæld for en bødenedsættelse. Dette forslag begrundede i sig selv en bødenedsættelse.
- 324 Sagsøgeren har endelig anført, at selskabet, i det omfang det har kunnet gøre sig bekendt med indholdet af de bemærkninger, der er fremsat af de virksomheder, der opnåede den omhandlede bødenedsættelse, må konkludere, at det med sikkerhed er blevet diskrimineret. Selskabet støtter sig herved på de væsentligste anbringender i de af Sarrió og Enso Española anlagte sager, som offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* (EFT 1994 C 380, s. 20 og 22). Det fremgår heraf, at disse to virksomheder for Retten bestrider Kommissionens påstande i mindst samme omfang som sagsøgeren. Ikke desto mindre opnåede disse to virksomheder

bødenedsættelser, fordi de angiveligt ikke bestred de pågældende forhold. Sagsøgeren har endvidere henvist til nogle uddrag af de erklæringer, selskabet Weig's repræsentant fremsatte under høringen for Kommissionen, og til de anbringender, det nævnte selskab har gjort gældende for Retten (som beskrevet i EFT 1994 C 380, s. 16 ff.). Det fremgår heraf, at Weig, selv om selskabet opnåede en bødenedsættelse, bestrider Kommissionens påstande i samme omfang som sagsøgeren.

- 325 Kommissionen har erindret om, at den ikke alene er berettiget til at nedsætte bøder for at tage hensyn til et aktivt samarbejde, men at en sådan nedsættelse endog undertiden kan være påkrævet (dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393). Det er således berettiget at tage hensyn til en manglende bestridelse af de faktiske forhold som en formildende omstændighed ved bødeudmålingen, idet et sådant samarbejde bidrager til at skabe klarhed over de faktiske omstændigheder og fremskynde sagen.
- 326 Sagsøgeren har ikke udvist et sådant aktivt samarbejde. For det første har selskabet alene anerkendt, at der forelå en samordnet praksis, hvilket ikke udgør nogen anerkendelse af de faktiske forhold. For det andet har selskabet hele tiden ikke blot bestridt, at der blev indgået prisaftaler, men også afvist, at der skete nogen form for samordning med hensyn til de producerede mængder, markedsandelene og den planlagte gennemførelse af prisinitiativerne.
- 327 Den af sagsøgeren foreslåede løsning med henblik på at bringe sagen til afslutning kan efter Kommissionens opfattelse ikke betragtes som et aktivt samarbejde, der begrunder en bødenedsættelse. Et afkald på at anlægge retssag bidrager ikke til at skabe klarhed over de faktiske omstændigheder. Det gør det heller ikke muligt at fremskynde sagen, da Kommissionen ikke har nogen interesse i at indgå en sådan »handel« med virksomhederne.
- 328 For så vidt angår påstanden om, at sagsøgeren ikke blev behandlet på samme måde som selskaberne Sarrió og Enso Española, har Kommissionen anført, at disse to virksomheder i hvert fald før offentliggørelsen af beslutningen ikke bestred kernen

i Kommissionens faktiske konstateringer. Deres bødenedsættelser var derfor berettigede. Selskabet Weig's adfærd kan heller ikke sammenlignes med sagsøgerens. For det første bestred Weig allerede på tidspunktet for meddelelsen af klagepunkterne praktisk talt ikke længere Kommissionens konstateringer. For det andet bidrog selskabet til at skabe klarhed over de faktiske omstændigheder ved at indhente en erklæring fra et medlem af Feldmühle's direktion, som havde deltaget i flere af PG Paperboard's organers møder.

Rettens bemærkninger

- 329 Sagsøgeren anerkendte i sit svar på meddelelsen af klagepunkter alene, at der inden for PG Paperboard's organer kunne have fundet drøftelser sted vedrørende priser og prisforhøjelser.
- 330 Kommissionen har med rette antaget, at dette svar ikke kunne berettige til, at der indrømmedes sagsøgeren en nedsættelse af bøden som følge af samarbejde under den administrative procedure. En bødenedsættelse, der ydes med denne begrundelse, er kun berettiget, såfremt adfærden har bevirket, at Kommissionens vanskeligheder i forbindelse med at konstatere en overtrædelse og med i givet fald at bringe denne til ophør mindskes (jf. dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 393).
- 331 Som allerede fastslået (jf. ovenfor, præmis 309), kan en virksomhed, der udtrykkeligt erklærer, at den ikke bestrider de faktiske forhold, som Kommissionen lægger vægt på over for den, antages at have bidraget til at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler. I beslutninger, hvori Kommissionen konstaterer en overtrædelse af disse regler, har Kommissionen adgang til at betragte en sådan adfærd som udtryk for en vedgåelse af de faktiske forhold og dermed som et bevis for rigtigheden af de anførte påstande. En sådan adfærd kan følgelig begrunde en nedsættelse af bøden.

- 332 Forholdet er et andet, når en virksomhed undlader at svare på meddelelsen af klagepunkter, blot erklærer, at man ikke ønsker at tage stilling til de faktiske forhold, som Kommissionen har lagt vægt på heri, eller, som sagsøgeren, bestrider de væsentligste af disse forhold. Med en sådan holdning under den administrative procedure bidrager virksomheden ikke til at lette Kommissionens opgaver med hensyn til konstatering og bekæmpelse af overtrædelser af Fællesskabets konkurrenceregler. Det er også indlysende, at det forslag, sagsøgeren fremkom med over for Kommissionen under den administrative procedure, bestående i at give afkald på at anlægge sag ved Retten til prøvelse af beslutningen, heller ikke kunne bidrage til at lette Kommissionens opgaver.
- 333 Når Kommissionen som i beslutningens betragtning 172, første afsnit, oplyser, at den har nedsat bøderne til de virksomheder, der ikke i deres svar på meddelelsen af klagepunkter har bestridt de væsentligste af de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på over for dem, må det konstateres, at disse bødenedsættelser kun kan anses for lovlige, i det omfang de pågældende virksomheder udtrykkeligt har erklæret, at de ikke bestred de anførte forhold.
- 334 Selv om det antages, at Kommissionen havde anvendt et ulovligt kriterium i relation til de virksomheder, der ikke udtrykkeligt havde erklæret, at de ikke bestred de faktiske forhold, bemærkes, at overholdelse af ligebehandlingsprincippet må ses i sammenhæng med overholdelsen af legalitetsprincippet, hvorefter ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre (jf. eksempelvis Domstolens dom af 4.7.1985, sag 134/84, Williams mod Revisionsretten, Sml. s. 2225, præmis 14). I det omfang sagsøgeren med sin argumentation netop søger at opnå, at der uretmæssigt indrømmes virksomheden en bødenedsættelse, kan denne argumentation derfor ikke tiltrædes.
- 335 Eftersom det forhold, at Kommissionen måtte have foretaget visse uberettigede bødenedsættelser, ikke kan føre til en nedsættelse af sagsøgerens bøde, kan sagsøgeren ikke gøre gældende, at der er sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kon-

tradiktion, fordi det ikke har kunnet undersøge, om det på dette punkt blev behandlet anderledes end de øvrige virksomheder.

336 Endelig er sagsøgerens argument om, at virksomhederne Sarrió og Enso Española og — til en vis grad — Weig fik nedsat deres bøder med en tredjedel, selv om de i deres søgsmål til prøvelse af beslutningen for Retten har bestridt de i beslutningen indeholdte påstande, irrelevant. Kommissionen tog nemlig i forbindelse med bødenedsættelserne alene hensyn til virksomhedernes adfærd under den administrative procedure.

337 Anbringendet kan således ikke tiltrædes.

G — Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, idet sagsøgerens bøde er for stor i forhold til Stora's

Parternes argumenter

338 Sagsøgeren har gjort gældende, at det fremgår af retspraksis, at bøder skal fastsættes individuelt, uden forskelsbehandling, under hensyntagen til den enkelte virksomheds deltagelse i overtrædelsen, deres situation på markedet og deres generelle økonomiske situation (jf. Domstolens dom af 15.7.1970, sag 44/69, Buchler mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 151, org. ref.: Rec. s. 733, dommen i sagen Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, a.st., og Domstolens dom af 12.7.1979, forenede sager 32/78 og 36/78-82/78, BMW Belgium m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 2435). Domstolen og Retten har gentagne gange understreget vigtigheden af ligebehandlingsprincippet (Domstolens dom af 30.1.1985, sag 35/83, BAT mod Kommissionen, Sml. s. 363, præmis 43-47, af 8.2.1990, sag C-279/87, Tipp-Ex mod Kommissionen, Sml. I, s. 261, summarisk offentliggørelse, præmis 40 og 41, dom-

men i sagen Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, a.st., præmis 52, og dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st.).

339 Sagsøgeren finder på baggrund af denne retspraksis, at Kommissionens argument om, at selskabet ikke kan støtte ret på en eventuel gunstig behandling af Stora, ikke er relevant.

340 Anbringendet omfatter to led.

341 Med det første led gør sagsøgeren gældende, at selskabets bøde står i misforhold til den, der blev pålagt Stora.

342 Ifølge sagsøgeren underbød Feldmühle systematisk priserne, hvilket tvang sagsøgeren og andre producenter uden for Fællesskabet til at opgive deres ekspansionspolitik på Fællesskabets marked. Repræsentanterne for Stora/Feldmühle spillede en særlig aktiv rolle i JMC og PWG. Stora var i den omhandlede periode førende på det europæiske kartonmarked med en markedsandel på ca. 14%.

343 Stora's bøde burde derfor, inden eventuelle nedsættelser, have været væsentlig større end sagsøgerens. Kommissionen tilsidesatte dermed lighedsgrundsætningen i forbindelse med bødeudmålingen (dommen i sagen ICI mod Kommissionen, a.st., præmis 352 og 354 ff.).

344 Med anbringendets andet led gør sagsøgeren gældende, at den bødenedsættelse, der blev givet Stora, også er i strid med ligebehandlingsprincippet. For det første antog

Kommissionen med urette, at Stora samarbejdede frivilligt og spontant. Stora »tilstod« nemlig først ni måneder efter indgivelsen af BPIF's klage, som branchen hurtigt fik kendskab til, dvs. fire måneder efter Kommissionens kontrolundersøgelser og først efter at have modtaget de af Kommissionen fremsendte begæringer om oplysninger.

- 345 For det andet er det ifølge sagsøgeren yderst tvivlsomt, om Stora's »tilståelse« i realiteten bidrog væsentligt til påvisningen af den påståede overtrædelse. Selskabet har herved henvist til Kommissionens udtalelser om, at Stora's redegørelser på alle væsentlige punkter støttes af andre dokumenter.
- 346 For det tredje er den nedsættelse, der blev givet Stora, under alle omstændigheder uforholdsmæssig stor. En sammenligning mellem Rettens konstateringer i dommen i sagen ICI mod Kommissionen (a.st., præmis 393) og de faktiske omstændigheder i nærværende sag viser ifølge sagsøgeren, at der under ingen omstændigheder bør gives Stora en bedre behandling end den, Retten gav ICI.
- 347 For det fjerde har sagsøgeren i replikken bl.a. under henvisning til dommen i sagen Solvay mod Kommissionen (a.st., præmis 341 ff.) anført, at det er tvivlsomt, om en tilståelse i sig selv kan belønnes med en bødenedsættelse for samarbejde, da virksomhederne under alle omstændigheder har pligt til at besvare Kommissionens begæringer om oplysninger.
- 348 Endelig har sagsøgeren for det femte i replikken gjort gældende, at Kommissionen pålagde bestemte virksomheder større bøder, alene fordi de ikke fuldt ud tilsluttede sig Stora's vurdering af de faktiske omstændigheder. Dette er uacceptabelt, da Stora var en af de mest belastede virksomheder og således havde en åbenlys interesse i at nedspille sin egen rolle i kartellet i forhold til de andre virksomheders.

- 349 Kommissionen har anført, at sagsøgeren ikke bestrider lovligheden af selskabets egen bøde, men lovligheden af den bøde, der blev pålagt Stora. Selv hvis det antages, at Stora's bøde er ulovlig, kan sagsøgeren imidlertid ikke støtte ret herpå, da ligebehandlingsprincippet ikke indebærer, at sagsøgeren, såfremt Stora's bøde er ulovlig, også kan gøre krav på en ulovlig behandling.
- 350 Under alle omstændigheder er Stora's bøde passende. Desuden kan der kun foreligge en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, hvis ensartede situationer behandles forskelligt. Sagsøgerens situation kan imidlertid ikke sammenlignes med Stora's. Begge virksomheder må ganske vist betragtes som »hovedmænd« i kartellet, som bør bære et særligt ansvar, men Stora samarbejdede i modsætning til sagsøgeren hurtigt og i stort omfang med Kommissionen.
- 351 Kommissionen har endelig anført, at Stora's redegørelser gik langt ud over Kommissionens begæringer om oplysninger, og at Stora ikke, som hævdet af sagsøgeren, har trukket størstedelen af sine tilståelser tilbage.

Retten's bemærkninger

- 352 Efter fast retspraksis kan ligebehandlingsprincippet, som er blandt fællesskabsrettens grundlæggende principper, kun antages at være tilsidesat, såfremt ensartede situationer behandles forskelligt, eller forskellige situationer behandles ens, medmindre en sådan behandling er objektivt begrundet (Domstolens dom af 13.12.1984, sag 106/83, Sermide, Sml. s. 4209, præmis 28, og af 28.6.1990, sag C-174/89, Hoche, Sml. I, s. 2681, præmis 25, samt, i samme retning, Retten's dom af 15.3.1994, sag T-100/92, La Pietra mod Kommissionen, Sml. Pers. II, s. 275, præmis 50).

353 I nærværende sag påberåber sagsøgeren sig en tilsidesættelse af dette princip. Selskabet gør gældende, at selskabets bøde blev beregnet efter samme sats som Stora's bøde, nemlig 9% af omsætningen på Fællesskabets kartonmarked i 1990, selv om selskabets rolle i kartellet var forskellig fra Stora's.

354 Det skal hertil blot bemærkes, at det fremgår af beslutningen, at Stora og sagsøgeren som deltagere i PWG's møder var involveret i forskellige af kartellets bestanddele, og at de to virksomheder blev betragtet som »hovedmænd« i kartellet som følge af deres deltagelse i møderne i dette organ under PG Paperboard. Det følger heraf, at de to virksomheders situation i kartellet ikke er forskellige, og at det var berettiget at behandle dem ens i forbindelse med bødeudmålingen. Selv hvis de faktorer, sagsøgeren har påberåbt sig til støtte for, at selskabet spillede en mindre aktiv rolle i PWG end Stora, anses for godtgjort, kan de ikke afsvække Kommissionens konstatering med hensyn til sagsøgerens og Stora's respektive roller. Under disse omstændigheder må anbringendets første led forkastes.

355 Anbringendets andet led kan heller ikke tiltrædes.

356 Stora har afgivet redegørelser til Kommissionen, der indeholder en meget nøje beskrivelse af overtrædelsens art og genstand, de forskellige organers opgaver i PG Paperboard og de enkelte producenters medvirken i overtrædelsen. Med disse redegørelser har Stora givet oplysninger, der går langt ud over, hvad Kommissionen kunne have krævet i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Selv om Kommissionen i beslutningen har erklæret at have beviser, der bekræfter oplysningerne i Stora's redegørelser (beslutningens betragtning 112 og 113), fremgår det klart, at Stora's redegørelser er det vigtigste bevis for overtrædelsen. Uden disse redegørelser havde Kommissionen i hvert fald haft langt større vanskeligheder ved at konstatere den overtrædelse, som er genstand for beslutningen, og at bringe den til ophør.

357 Under hensyn hertil overskred Kommissionen ikke grænserne for det skøn, der tilkommer den i forbindelse med bødeudmålingen, da den nedsatte bøden til Stora med to tredjedele. Sagsøgeren har derfor ikke grundlag for sin påstand om, at den nedsættelse, der blev givet Stora, er uforholdsmæssig stor.

358 Desuden kan der ikke siges at foreligge en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet i det foreliggende tilfælde, fordi sagsøgeren i modsætning til Stora, som har samarbejdet aktivt med Kommissionen, i det væsentlige har bestridt de faktiske forhold, som Kommissionen lagde vægt på. Kommissionen kunne således behandle disse to virksomheder forskelligt ved afgørelsen af, om og i hvilket omfang bøderne skulle nedsættes, da de ikke var i samme situation.

359 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

H — *Anbringendet om, at der er visse formildende omstændigheder*

Parternes argumenter

360 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen ved bødeudmålingen burde have taget hensyn til visse faktiske forhold som formildende omstændigheder.

361 For det første forsøgte sagsøgeren ikke at skjule belastende dokumenter, selv om selskabet på forhånd blev advaret om den kontrolundersøgelse, Kommissionens repræsentanter ville foretage.

- 362 For det andet var selskabet en mellemstor virksomhed indtil midten af 1990. Det var først i løbet af dette år, at det installerede sin nye maskine på kartonfabrikken i Neuss (Tyskland) og overtog selskaberne Deisswil og Eerbeek, henholdsvis i april og september (med tilbagevirkende kraft fra den 1.1.1990).
- 363 For det tredje er der tale om den første overtrædelse inden for kartonsektoren.
- 364 For det fjerde var prisstigningerne på GD-kvaliteter, som er de kvaliteter, sagsøgeren hovedsagelig producerer, mindre end prisstigningerne på GC-kvaliteter. Sagsøgeren kunne derfor ikke opnå den bruttoavance, der blev lagt til grund for de andre virksomheder.
- 365 Endelig har sagsøgeren for det femte i replikken anført, at Kommissionen i overensstemmelse med sin tidligere beslutningspraksis var forpligtet til at tage hensyn til de vanskelige betingelser, der herskede i kartonsektoren indtil udgangen af 1980'erne, og som gjorde det umuligt at opnå et rimeligt afkast af den investerede kapital. Der bør ligeledes tages hensyn til, at den omhandlede sektor er kendetegnet ved store omsætninger, men forholdsvis beskedne fortjenester. Bøder, der alene beregnes på grundlag af kartonproducenternes omsætninger, rammer således producenterne særlig hårdt.
- 366 Kommissionen har gjort gældende, at den ikke havde pligt til at betragte de pågældende forhold som formildende omstændigheder.

Rettens bemærkninger

- 367 Som allerede bemærket (jf. ovenfor, præmis 256), skal overtrædelsernes grovhed fastslås på grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens særlige omstændigheder, dens sammenhæng og bødernes afskrækkende virkning, uden at der er opstillet en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, som obligatorisk skal tages i betragtning (kendelsen i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, a.st., præmis 54).
- 368 Det forhold, at Kommissionen i sin tidligere beslutningspraksis har anset bestemte forhold for at udgøre formildende omstændigheder i forbindelse med bødeudmålingen, indebærer således ikke i sig selv, at den har pligt til at anlægge samme vurdering i en senere beslutning. Kommissionen var derfor ikke forpligtet til at tage hensyn til den vanskelige situation inden for sektoren, selv om en sådan måtte anses for godtgjort.
- 369 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ved bødeudmålingen lagde sagsøgerens omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990 til grund. Kommissionen tog således hensyn til sagsøgerens stilling inden for sektoren og omfanget af den af selskabet begåede overtrædelse.
- 370 Endelig finder Retten, at det forhold, at overtrædelserne — ifølge sagsøgeren — er den første overtrædelse inden for den omhandlede sektor, ikke kan udgøre en formildende omstændighed. Det forhold, at Kommissionen tidligere har fastslået, at en virksomhed har overtrådt konkurrencereglerne, og i givet fald har pålagt den en sanktion herfor, kan anses for en skærpene omstændighed i forhold til denne virksomhed, men det må anses for normalt, at der ikke tidligere har været tale om en overtrædelse, og Kommissionen er ikke forpligtet til at tage hensyn hertil som en formildende omstændighed, i hvert fald ikke når der som i denne sag foreligger en særlig åbenbar overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. Rettens dom af 17.12.1991, sag T-8/89, DSM mod Kommissionen, Sml. II, s. 1833, præmis 317).

371 Under disse omstændigheder var Kommissionen berettiget til ikke at lægge vægt på de af sagsøgeren påberåbte forhold som formildende omstændigheder.

372 Anbringendet kan herefter ikke tiltrædes.

I — *Anbringendet om, at der ikke er tale om en forsætlig overtrædelse*

373 Sagsøgeren har anført, at selskabet på daværende tidspunkt ikke var klar over, at de udvekslinger af oplysninger, det deltog i, var ulovlige. Der bør tages hensyn til, at selskabet var en mellemstor virksomhed, der ikke havde nogen ansat jurist og havde hjemsted uden for Fællesskabet. Desuden indeholder den østrigske konkurrencelovgivning alene bestemmelser om sanktioner i tilfælde af bindende aftaler, mens der i denne sag alene har været tale om former for samordnet praksis.

374 Anbringendet kan ikke tiltrædes.

375 Det fremgår af fast retspraksis, at det ikke er nødvendigt for, at en overtrædelse kan antages at være begået forsætligt, at virksomheden vidste, at den overtrådte forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1. Det er tilstrækkeligt, at virksomheden ikke kunne være uvidende om, at den pågældende adfærd havde til formål eller til følge at begrænse konkurrencen (jf. f.eks. Domstolens dom af 11.7.1989, sag 246/86, Belasco m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 2117, præmis 41, og dommen i sagen Dansk Pelsdyravlerforening mod Kommissionen, a.st., præmis 157).

- 376 I det foreliggende tilfælde har Kommissionen godtgjort, at sagsøgeren deltog i de handlinger, der udgør den i beslutningens artikel 1 fastslåede overtrædelse. Under hensyn til de konstaterede handlingers karakter kunne sagsøgeren ikke være uvidende om, at de havde til formål at begrænse konkurrencen.

J — Anbringendet om, at Kommissionen lagde en forkert omsætning til grund

- 377 Anbringendet omfatter to led, som skal behandles særskilt.

Anbringendets første led om, at der ved bødeudmålingen fejlagtigt blev taget hensyn til omsætningen ved salg af grå pap

Parternes argumenter

- 378 Sagsøgeren har anført, at Kommissionen beregnede bøden på grundlag af selskabets omsætning i 1990 hidrørende fra det samlede salg af kartonprodukter. Tallet omfatter således salget af grå pap. Kommissionen udtalte imidlertid i en pressemeddelelse af 13. juli 1994, at bøderne var blevet beregnet på grundlag af beslutningens adressaters omsætning hidrørende fra salget af de af beslutningen omfattede kartonkvaliteter.
- 379 Da grå pap ikke hører til de af beslutningen omfattede kartonkvaliteter, bør den omsætning, der er lagt til grund ved bødeudmålingen, nedsættes med 13,1 mio. ECU, svarende til salget af grå pap. Bøden bør nedsættes i samme forhold.
- 380 Kommissionen har gjort gældende, at man ikke kan anvende en rent matematisk formel ved bødeudmålingen. I det foreliggende tilfælde er bøden passende under

hensyn til sagsøgerens samlede omsætning, idet virksomhederne ikke kan kræve, at der alene tages hensyn til omsætningen i relation til de produkter, der er direkte berørt af overtrædelsen. Kommissionen har understreget, at der foreligger skærpende omstændigheder og ingen formildende omstændigheder, at Kommissionen lagde omsætningen i 1990 (og ikke i 1993) til grund for bødeudmålingen, og at den kun tog hensyn til omsætningen i forbindelse med salg af karton inden for Fællesskabet.

381 Kommissionen har i duplikken anført, at den ved skrivelse af 8. oktober 1993 anmodede sagsøgeren om at oplyse bl.a. omsætningen i relation til karton. I sit svar af 3. november 1993 oplyste sagsøgeren tallet under overskriften »Kartonvarer (GC, GD)«. Eftersom det i meddelelsen af klagepunkter udtrykkeligt blev nævnt, at proceduren ikke omfattede grå pap, havde Kommissionen således ingen grund til at kontrollere rigtigheden af den oplyste omsætning.

Rettens bemærkninger

382 Det fremgår af beslutningens betragtning 4, andet afsnit, at grå pap ikke var genstand for den i beslutningen omhandlede overtrædelse.

383 Det er ubestridt, at Kommissionen beregnede sagsøgerens bøde på grundlag af selskabets omsætning på Fællesskabets marked i 1990 i forbindelse med salget af GC-kvaliteter, GD-kvaliteter og grå pap. Som anerkendt af Kommissionen under retsmødet, fremgår det udtrykkeligt af de oplysninger, sagsøgeren gav Kommissionen forud for meddelelsen af klagepunkter, at den omsætning, selskabet oplyste, omfattede omsætningen vedrørende salget af grå pap.

384 Selv om Kommissionen ikke kunne være uvidende om, at den omsætning, den lagde til grund, omfattede omsætningen i relation til grå pap, anmodede den aldrig

sagsøgeren om at oplyse omsætningen i 1990 alene i relation til de af proceduren omhandlede produkter, dvs. GC- og GD-kvaliteter og eventuelt SBS-kvaliteter.

385 Som det også er blevet anerkendt af Kommissionen under retsmødet, baserede Kommissionen sig imidlertid i forhold til beslutningens øvrige adressater udelukkende på omsætningen hidrørende fra de produkter, der var berørt af den i beslutningen omhandlede overtrædelse.

386 På denne baggrund og i betragtning af, at det har haft en ikke ubetydelig indflydelse på bødens størrelse, at der blev taget hensyn til omsætningen hidrørende fra salget af grå pap, bør bøden nedsættes for at ophæve den forskelsbehandling, sagsøgeren således blev udsat for i forhold til beslutningens øvrige adressater.

387 Retten vil inden for rammerne af sin fulde prøvelsesret med hensyn til bødespørgsmål tage hensyn hertil ved vurderingen af størrelsen af den bøde, der bør pålægges sagsøgeren for den af denne begåede overtrædelse (jf. nedenfor, præmis 405).

Anbringendets andet led om, at der ved bødeudmålingen fejlagtigt blev taget hensyn til Deisswil's og Eerbeek's omsætning

Parternes argumenter

388 Sagsøgeren har anført, at der i forbindelse med bødeudmålingen ikke burde være taget hensyn til kartonfabrikkerne Deisswil's og Eerbeek's omsætning i 1990.

- 389 For så vidt angår Deisswil har sagsøgeren henvist til, at selskabet erhvervede en andel på 66% af dette selskab i april 1990, med virkning fra den 1. januar 1990, og at det således fik kontrol med selskabet. Dettets tidligere ejere, som var ansvarlige for selskabets adfærd i mere end tre fjerdedele af den relevante periode, beholdt en andel på 34%. Det er derfor urimeligt at henføre hele Deisswil's omsætning til sagsøgeren, mens de tidligere ejere, som fortsat får en tredjedel af fortjenesten, ikke er berørt af bøden. Der bør under disse omstændigheder enten pålægges Deisswil en bøde direkte — således som det skete med selskabet Laakmann (beslutningens betragtning 150, tredje afsnit) — eller Deisswil's omsætning bør alene henføres til sagsøgeren pro rata temporis (med brøken 13/60, som er den i måneder udtrykte brøkdelt af den samlede periode for overtrædelsen, som Kommissionen har lagt til grund ved beregningen af de individuelle bøder).
- 390 For så vidt angår Eerbeek har sagsøgeren anført, at selskabet kun er ansvarligt for dette selskabs adfærd fra den 1. januar 1990, idet selskabet KNP blev gjort ansvarligt herfor indtil denne dato (beslutningens betragtning 150). Ved at medregne Eerbeek's samlede omsætning i 1990 ved fastsættelsen af sagsøgerens bøde holdt Kommissionen sig imidlertid ikke til sin egen vurdering, idet den også lagde den pågældende omsætning til grund ved beregningen af KNP's bøde.
- 391 Desuden erhvervede sagsøgeren først fuld kontrol med Eerbeek i september 1990. Sagsøgeren havde således først fra da af en afgørende indflydelse på Eerbeek's adfærd på markedet. I overensstemmelse med praksis med hensyn til bøder og de i retspraksis fastslåede principper bør Eerbeek's omsætning først henregnes til sagsøgeren fra dette tidspunkt. Eerbeek's omsætning i 1990 (referenceåret) kan således kun henføres til sagsøgeren med 8/60, svarende til perioden fra september 1990 til april 1991.

- 392 Sagsøgeren har i replikken tilføjet, at behandlingen af tilfældene Eerbeek og Deisswil er selvmodsigende, da Kommissionen i relation til Eerbeek er af den opfattelse, at det afgørende er, hvem fortjenesten i den relevante periode er tilfaldet, mens den i relation til Deisswil anser dette kriterium for irrelevant og lægger vægt på, hvem der faktisk havde kontrol med selskabet.
- 393 Kommissionen har anført, at den med rette tog hensyn til virksomhederne Deisswil og Eerbeek's omsætning i 1990 ved bødeudmålingen. Der skal ved en sådan bødeudmåling fastsættes et referenceår, i det konkrete tilfælde året 1990. De virksomheder, der havde en større omsætning i dette år end i andre år, blev således pålagt en hårdere sanktion. Da referenceåret imidlertid blev valgt korrekt, kan dette ikke begrunde en sondring ud fra årsagerne til en sådan stigning i omsætningen.
- 394 For så vidt angår Deisswil tog Kommissionen med rette hensyn til, at sagsøgeren i 1990 havde fuld kontrol med denne virksomhed og således kunne styre dens forretningsmæssige adfærd. Det er under disse omstændigheder uden betydning, at det pågældende selskabs fortjeneste ikke i det hele tilfaldt sagsøgeren.
- 395 For så vidt angår Eerbeek gør Kommissionen gældende, at den afgørende faktor var, at fortjenesten tilfaldt sagsøgeren fra den 1. januar 1990, og at sagsøgeren således drog økonomisk fordel af overtrædelsen fra denne dato.
- 396 Kommissionen har endelig anført, at Eerbeek's omsætning ikke på ulovlig vis blev medregnet to gange.

Rettens bemærkninger

- 397 Sagsøgeren har ikke bestridt, at såvel Deisswil som sagsøgeren selv deltog i den i beslutningen omhandlede overtrædelse på det tidspunkt, hvor sagsøgeren fik kontrol med Deisswil. Sagsøgeren havde følgelig nødvendigvis kendskab til Deisswil's konkurrencebegrænsende adfærd.
- 398 Under disse omstændigheder kunne Kommissionen gøre sagsøgeren ansvarlig for Deisswil's adfærd i perioden før og efter selskabets erhvervelse af den pågældende virksomhed. Sagsøgeren måtte som moderselskab over for sit datterselskab træffe de nødvendige foranstaltninger for at forhindre en fortsættelse af overtrædelsen, som sagsøgeren var bekendt med. Sagsøgeren bestrider imidlertid ikke, at Deisswil's konkurrencebegrænsende adfærd fortsatte efter sagsøgerens erhvervelse af virksomheden.
- 399 Det følger heraf, at Kommissionen var berettiget til ved beregningen af sagsøgerens bøde at medregne Deisswil's omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990 — et referenceår, hvis berettigelse sagsøgeren ikke har anfægtet. Det følger ligeledes af det anførte, at det er uden betydning, om Kommissionen helt eller delvis kunne have pålagt Deisswil selv eller selskabets tidligere ejere bøden.
- 400 For så vidt angår Eerbeek hedder det i beslutningens betragtning 150, andet afsnit:

»Mayr-Melnhof er desuden ansvarligt for ... deltagelsen af Mayr-Melnhof Eerbeek BV (som KNP Vouwkarton blev omdøbt til) fra datoen for erhvervelsen af dette selskab den 1. januar 1990. Ansvar for KNP Vouwkarton's deltagelse forud for overtagelsen ligger hos KNP, og der pålægges ikke [Mayr-Melnhof] nogen form for ansvar for dette tidsrum.«

- 401 På trods af disse angivelser tog Kommissionen ved beregningen af sagsøgerens bøde hensyn til Eerbeek's samlede omsætning på Fællesskabets kartonmarked i 1990 (referenceåret) i stedet for alene at beregne den pro rata temporis i forhold til den periode, hvor den pågældende virksomhed var under sagsøgerens kontrol. Kommissionen tog dermed ikke hensyn til sin egen konstatering af, at sagsøgeren kun var ansvarlig for KNP Vouwkarton/Eerbeek's deltagelse i overtrædelsen fra den 1. januar 1990.
- 402 Kommissionen har under retsmødet udtrykkeligt anerkendt, at den begik en fejl på dette punkt, hvorfor bøden bør nedsættes.
- 403 Endvidere bemærkes, at sagsøgeren ganske vist overtog Eerbeek 100% i september 1990, men at sagsøgeren ikke bestrider, at overtagelsen skete med virkning fra den 1. januar 1990. Da sagsøgeren ikke kunne være uvidende om det overtagne selskabs retsstridige adfærd (jf., i samme retning, nærværende doms præmis 397), var Kommissionen berettiget til at antage, at sagsøgeren skulle bære ansvaret for den pågældende adfærd fra den nævnte virksomheds side fra den 1. januar 1990.
- 404 Det fremgår af ovenstående, at sagsøgerens anbringender til støtte for påstanden om annullation af beslutningens artikel 1 må forkastes, mens anbringendet til støtte for påstanden om annullation af beslutningens artikel 2 delvis kan tiltrædes.
- 405 Bøden bør nedsættes, dels for at tage hensyn til, at sagsøgerens omsætning hidrørende fra salget af grå pap fejlagtigt blev medregnet ved bødeudmålingen, dels for at tage hensyn til, at sagsøgeren først var ansvarlig for Eerbeek's adfærd fra den 1. januar 1990.

406 Da ingen af de øvrige anbringender, som sagsøgeren har gjort gældende, kan begrunde, at bøden nedsættes, finder Retten, der har fuld prøvelsesret, at bøden bør fastsættes til 17 000 000 ECU.

Sagens omkostninger

407 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 3, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter. Da sagsøgeren kun til dels har fået medhold, finder Retten under hensyn til sagens omstændigheder, at Kommissionen bør bære sine egne omkostninger og en fjerdedel af sagsøgerens, og at sagsøgeren bør bære tre fjerdedele af sine egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Udvidede Afdeling)

1) Artikel 2, stk. 1-4, i Kommissionens beslutning 94/601/EF af 13. juli 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (IV/C/33.833 — Karton) annulleres i forhold til sagsøgeren, med undtagelse af følgende passager:

»De i artikel 1 nævnte virksomheder skal øjeblikkeligt bringe den omhandlede overtrædelse til ophør, såfremt dette ikke allerede er sket. De skal for fremtiden i forbindelse med deres aktiviteter i kartonbranchen afholde sig

fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, som kan have samme eller tilsvarende formål eller virkning, herunder enhver form for udveksling af forretningsmæssige oplysninger:

- a) hvorved deltagerne direkte eller indirekte oplyses om andre individuelle producenters produktion, salg, ordrebeholdninger, kapacitetsudnyttelsesgrader, salgspriser, omkostninger eller markedsføringsplaner.

Enhver ordning til udveksling af almindelige oplysninger, som de indgår, som f.eks. Fides-systemet eller dets efterfølger, skal være udformet på en sådan måde, at den udelukker enhver form for oplysninger, på grundlag af hvilke individuelle producenters adfærd kan identificeres.«

- 2) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 3 i beslutning 94/601, fastsættes til 17 000 000 ECU.
- 3) I øvrigt frifindes Kommissionen.
- 4) Kommissionen bærer sine egne omkostninger og en fjerdedel af sagsøgerens.
- 5) Sagsøgeren bærer tre fjerdedele af sine egne omkostninger.

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. maj 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

Justitssekretær

Afdelingsformand

Indhold

Sagens faktiske omstændigheder	II - 1760
Retsforhandlinger	II - 1767
Parternes påstande	II - 1769
Påstanden om annullation af beslutningens artikel 1	II - 1770
A — Anbringenderne om tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter	II - 1770
Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190	II - 1770
Parternes argumenter	II - 1770
Rettens bemærkninger	II - 1772
Anbringendet om en tilsidesættelse af de fællesskabsretlige beviskrav	II - 1773
B — Anbringenderne om tilsidesættelse af materielle regler	II - 1773
Anbringendet om, at der ikke fandtes prisaftaler	II - 1773
Parternes argumenter	II - 1773
Rettens bemærkninger	II - 1777
Anbringendet om, at der ikke foreligger en aftale eller en samordnet praksis i rela- tion til det påståede princip »pris frem for mængde«	II - 1781
Parternes argumenter	II - 1781
Rettens bemærkninger	II - 1787
1. Eksistensen af en samordning med hensyn til fastfrysning af mar- kedsandele og kontrol med udbuddet	II - 1787
2. Sagsøgerens faktiske adfærd	II - 1795
3. Den retlige kvalifikation af samordningen med hensyn til fastfrys- ning af markedsandele og kontrol med udbuddet	II - 1796
Anbringendet om, at der ikke var nogen fælles brancheplan med henblik på at begrænse konkurrencen	II - 1797
Parternes argumenter	II - 1797
Rettens bemærkninger	II - 1797
Anbringendet om, at Fides' system for udveksling af oplysninger var lovligt	II - 1799
Parternes argumenter	II - 1799
Rettens bemærkninger	II - 1800
Påstanden om annullation af beslutningens artikel 2	II - 1804
Parternes argumenter	II - 1804
Rettens bemærkninger	II - 1807

Påstanden om, at bøden annulleres eller nedsættes	II - 1814
A — Anbringendet om åbenbare retlige eller faktiske fejl i forbindelse med fastsættelsen af det generelle bødeniveau	II - 1814
Anbringendets første led om fejl fra Kommissionens side ved fastlæggelsen af overtrædelsernes omfang	II - 1814
Anbringendets andet led om, at Fællesskabets kartonmarked ikke var reguleret i de mindste enkeltheder	II - 1815
Parternes argumenter	II - 1815
Rettens bemærkninger	II - 1815
Anbringendets tredje led om, at det med urette blev betragtet som skærpende omstændigheder ved overtrædelsen, at foranstaltningerne blev hemmeligholdt og forsøgt skjult	II - 1816
Parternes argumenter	II - 1816
Rettens bemærkninger	II - 1817
Anbringendets fjerde led om, at Kommissionen med urette antog, at kartellet »var meget succesfuldt med hensyn til opnåelse af sine mål«	II - 1819
Parternes argumenter	II - 1819
Rettens bemærkninger	II - 1821
Anbringendets femte led om, at der er blevet taget hensyn til en forkert bruttoavance	II - 1826
Parternes argumenter	II - 1826
Rettens bemærkninger	II - 1826
B — Anbringenderne om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 og om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet med hensyn til det generelle bødeniveau	II - 1827
— Parternes argumenter	II - 1827
— Rettens bemærkninger	II - 1830
C — Anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 i forbindelse med fastsættelsen af de individuelle bøder	II - 1833
— Parternes argumenter	II - 1833
— Rettens bemærkninger	II - 1836
D — Anbringendet om, at sagsøgeren fejlagtigt blev betragtet som »hovedmand« i kartellet	II - 1840
— Parternes argumenter	II - 1840
— Rettens bemærkninger	II - 1841
E — Anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion	II - 1842
— Parternes argumenter	II - 1842
— Rettens bemærkninger	II - 1845

F — Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, for så vidt som sagsøgeren ikke opnåede en bødenedsættelse	II - 1848
— Parternes argumenter	II - 1848
— Rettens bemærkninger	II - 1851
G — Anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, idet sagsøgerens bøde er for stor i forhold til Stora's	II - 1853
— Parternes argumenter	II - 1853
— Rettens bemærkninger	II - 1856
H — Anbringendet om, at der er visse formildende omstændigheder	II - 1858
— Parternes argumenter	II - 1858
— Rettens bemærkninger	II - 1860
I — Anbringendet om, at der ikke er tale om en forsætlig overtrædelse	II - 1861
J — Anbringendet om, at Kommissionen lagde en forkert omsætning til grund	II - 1862
— Anbringendets første led om, at der ved bødeudmålingen fejlagtigt blev taget hensyn til omsætningen ved salg af grå pap	II - 1862
Parternes argumenter	II - 1862
Rettens bemærkninger	II - 1863
— Anbringendets andet led om, at der ved bødeudmålingen fejlagtigt blev taget hensyn til Deisswil's og Eerbeek's omsætning	II - 1864
Parternes argumenter	II - 1864
Rettens bemærkninger	II - 1867
Sagens omkostninger	II - 1869